

ДАСТУРАМАЛ

ОИД БА МОНИТОРИНГИ

ИҶТИМОӢ ДАР ДОИРАИ ЛОИҶАИ

«ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТ»

ТАВЗЕҲ

БА ДАСТУРАМАЛИ

МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ

ДАР ДОИРАИ ЛОИҶАИ

«ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТ»

Маводи мазкур дар чаҳорчубаи лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолат» таҳия гаштааст, ки аз ҷониби Филиали Ассотсиатсияи ҲЕЛВЕТАС Свисс Интеркооперейшен» ва Барномаи Рушди Созмони Милали Муттаҳид (БРСММ) бо дастгирии молиявии Ҳукумати Швейтсария амалӣ мегардад.

Маблаггузорӣ аз тарафи:
 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation
Конфедератсияи Швейтсария

ДАСТУРАМАЛ ОИД БА МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ ДАР ДОИРАИ ЛОИӢАИ «ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТ»

Душанбе – 2020

Пешгуфтор

Дастурамали мазкур дар чаҳорчубаи лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолат» таҳия гаштааст, ки аз ҷониби Филиали Ассотсиатсияи «ҲЕЛВЕТАС Свисс Интеркооперейшен» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Барномаи Рушди Созмони Милали Муттаҳид (БРСММ) бо дастгирии молиявии Ҳукумати Швейтсария амалӣ мегардад.

➔ Аз моҳи декабри соли 2016 Филиали Ассотсиатсияи «ҲЕЛВЕТАС Свисс Интеркооперейшен» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар ҳайати консорсиум бо БРСММ ва дастгирии молиявии Дафтари Швейтсариявии рушд ва ҳамкорӣ, амалисозии марҳилаи дуҷуми лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолат» оғоз намуд. Лоиҳа ба беҳтар сохтани дастрасии шахсони дар ҳолати номусоиди иҷтимоӣ қарордошта ба адолати судӣ бо роҳи созмон додани платформа барои муколама байни ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлат бо мақсади ҳал намудани мушкилоти асосии дастрасӣ ба адолати судӣ, инчунин тавассути мустақкам намудани зарфияти ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлат оид ба татбиқи ислоҳоти ҳуқуқӣ мусоидат менамояд.

➔ Бо мақсади тақвият бахшидан ба иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ дар муҳокима ва ҳалли масъалаҳои марбут ба дастрасӣ ба адолати судӣ, инчунин баланд бардоштани сатҳи донишу малакаҳои мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, дар соли 2017 «ҲЕЛВЕТАС Свисс Интеркооперейшен» ба раванди мусоидат ба гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ ва ба роҳ мондани муколама бо мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар сатҳи маҳаллӣ дар самти волоияти қонун ва дастрасӣ ба адолати судӣ дар ноҳияҳои Бобочон Ғафуров, Ваҳдат ва Деваштич шуруъ бахшид.

➔ Дар соли 2018, ҲЕЛВЕТАС Свисс Интеркооперейшен раванди оғозшударо дар манотиқи дар боло зикргардида, тавассути ҷорӣ намудани механизми мониторинг оид ба тавсияҳои, ки дар доираи муколама тақмил дода шудаанд, идома дода, раванди мазкурро дар ноҳияҳои Восеъ, Ёвон ва Спитамен дар сатҳи ҷамоат оғоз намуд.

Мақсади Лоиҳа: Созмон додан ва мустаҳкам намудани платформа барои муҳокимаи масъалаҳои асосие, ки дар рафти мониторинги иҷтимоӣ тавассути гузаронидани муколамаи ҷамъиятӣ бо мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар сатҳи маҳаллӣ дар самти волоияти қонун ва дастрасӣ ба адолати судӣ ошкор карда шудаанд, ва инчунин баланд бардоштани зарфияти ҷонибҳои дахлдор ва тақвият бахшидан ба ҳамоҳангсозии онҳо.

Мундариҷа

Муқаддима.....	2
Дастурамали мазкур чиро дарбар мегирад.....	5
Дастурамали мазкур барои кӣ пешбинӣ шудааст.....	5

Қисми I.

1.1. Мониторинг чист.....	5
1.2. Намудҳои муқаррари мониторинг.....	7
Мониторинги иҷтимоӣ чист.....	7
Принсипҳои асосии мониторинги иҷтимоӣ.....	9
Функцияҳои асосии мониторинги иҷтимоӣ.....	9
Сатҳҳои мониторинги иҷтимоӣ.....	11
Вазифаҳои ташкили мониторинги иҷтимоӣ.....	11
Нақшаи сохториву мантиқии мониторинги иҷтимоӣ.....	13
Низоми нишондиҳандаҳои мониторинги иҷтимоӣ.....	13
Ахлоқ ва стандартҳои мониторинги иҷтимоӣ.....	15
Равона намудани таваҷҷуҳ ба масъалаҳои гендерӣ ва қор бо гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли.....	15

Қисми II. Раванди омодаسازی МИ дар доираи Лоиҳаи

«Дастрасӣ ба адолати судӣ».....	17
---------------------------------	----

Замима..... 24

1. Луғати истилоҳҳои асосӣ.....	24
2. Усулҳо ва воситаҳои асосии ҷамъовари иттилоот.....	36
3. Усули «Моделҳои пуршиш».....	38
4. Нақшаи амалиسازی лоиҳа дар ноҳияи Спитамен.....	42
5. Саволнома барои гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ дар доираи Лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ».....	45
6. Вазифаҳои хизмати ҷамоаҳои маҳаллӣ.....	48
7. Вазифаҳои хизмати омӯзгор.....	48
8. Меъёрҳои интиҳоби иштирокчиён ба омӯзишҳо дар ноҳияҳои лоиҳавӣ.....	49
9. Саволнома барои интиҳоби иштирокчиён ба омӯзиш.....	49
10. Саволнома барои иштирок дар лоиҳаи «Мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ».....	50
11. Дастурамал барои гузаронидани машқи тақлидии «Қишлоқи тиллоӣ» барои омӯзиши «Мониторинги иҷтимоӣ».....	51
12. Сохтори ҳукуматҳо.....	55

ДАСТУРАМАЛИ МАЗКУР ЧИРО ДАР БАР МЕГИРАД?

Мақсади Дастурамали мазкур аз мусоидат ба фаҳмиши умумӣ ва истифодаи Мониторинги иҷтимоӣ дар Лоихаҳои иҷтимоӣ иборат аст.

Дар Дастурамал таваҷҷуҳи асосӣ ба ташкил ва гузаронидани Мониторинги иҷтимоӣ дар доираи Лоихаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» равона карда шудааст.

Дастурамал ҳамчун китоби рӯимизӣ барои мутахассисон, менечерҳо ва кормандони лоихаҳои иҷтимоӣ, ки дар соҳаи мазкур фаъолият менамоянд, пешниҳод карда мешавад.

ДАСТУРАМАЛИ МАЗКУР БАРОИ КИҲО ПЕШБИНӢ ШУДААСТ?

Дастурамали мазкур барои мутахассисоне пешбинӣ шудааст, ки бо идоракунии лоихаҳо/барномаҳои дорои воситаи мониторинги иҷтимоӣ машғуланд;

Он метавонад ба доираи васеътари истифодабарандгон, аз ҷумла, кормандон, ихтиёриён, донорҳои молиявӣ ва шарикон равона карда шавад;

Навовариҳои Дастурамал аз он иборат аст, ки он ба ғояи омӯзиши асосҳои назариявии гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ таъя мекунад, ва инчунин таҷрибаи ташкил ва гузаронидани МИ дар доираи Лоихаи амалишавандаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ»-ро шарҳ медиҳад.

1.1. МОНИТОРИНГ ЧИСТ?

Намудҳои муқаррариҳои мониторинг

Мониторинги натиҷаҳо имкон медиҳад, ки оқибатҳо ва таъсирот пайгирӣ карда шаванд. Дар ин ҳангом, мониторинг бо арзёбии он, ки оё лоиха/барнома ба натиҷаҳои пешбинишуда ноил мегардад (натиҷаҳои фосилавӣ, натиҷаҳои ниҳой, таъсир) ва оё он боиси ягон оқибатҳои ғайричашмдошт (мусбӣ ё манфӣ) намегардад, ҳамчун мешавад.

Мониторинги раванд (фаъолият) имкон медиҳад, ки истифодаи воситаҳо ва захираҳо, инчунин пешрафт дар амалисозии фаъолият ва таъмини натиҷаҳои фосилавӣ пайгирӣ карда шавад. Дар рафти чунин мониторинг чӣ тавр таъмин гаштани амалисозии чорабиниҳо омӯхта мешавад, яъне самаранокии онҳо аз нуқтаи назари масрафи вақт ва захираҳо чӣ гуна аст. Одатан чунин

мониторинг бо мониторинги мувофиқат дар як вақт гузаронида мешавад ва ҳамчун замина барои арзёбии самаранокӣ истифода мешавад, масалан, мониторинг дар доираи ягон лоиҳа дар соҳаи таъмини об ва санитария метавонад аз он шаҳодат диҳад, ки системаҳои безараргардони об дар хонаводаҳои мавриди ҳадаф тибқи нақша насб карда шудаанд.

Мониторинги риояи стандартҳо мувофиқат бо қоидаҳои пешниҳоди кумаки донорӣ ва натиҷаҳои мавриди назари он; талаботи дар грантҳо ва шартномаҳо пешбинишуда; талаботи меъёрӣ ва қонунҳои, аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлати маҳаллӣ қабулгардида; инчунин стандартҳои ахлоқиро таъмин менамояд. Масалан, мониторинги шароит (вазъият) имкон медиҳад, ки шароити, амалисозии лоиҳа/барнома пайгирӣ карда шавад, хусусан бо назардошти хавфҳо ва фарзияҳои ошкоршуда, ва ҳама гуна ҳолатҳои ғайричашмдоште, ки метавонанд ба амал оянд. Ба он натанҳо таҳлили шароити маҳаллӣ, балки шароити фарохтари сиёсӣ, ташкилӣ, молиявӣ ва стратегие, ки ба амалисозии лоиҳа/барнома таъсир мерасонанд, дохил мешавад.

Мониторинги манфиатгирандагон барои пайгирӣ кардани идроки лоиҳа/барнома аз ҷониби гирандагони кумак мусоидат менамояд. Ба он қанатмандӣ ё қаноатманд набудани манфиатгирандагон аз лоиҳа/барнома, аз ҷумла чунин ҷиҳатҳо, аз қабилӣ иштирок, дастрасӣ ба захираҳо ва эҳсоси умумии тағйирот дохил мешаванд. Ин намуди мониторинг, ки баъзан мониторинги руҳияи манфиатгирандагон номида мешавад, аксар вақт механизми ҷамъовариҳои шикоятҳо ва пешниҳодҳои ҷонибҳои манфиатдорро дарбар мегирад. Ғайр аз ин, он бояд фарқиятҳои байни гурӯҳҳои аҳоли, инчунин руҳияи гирандагони ғайримустақими кумакро (яъне, аъзои ҷомеаи маҳаллӣ, ки мустақиман молу хизматрасониҳо намегиранд) ба ҳисоб гирад. Масалан, мониторинг дар доираи барномаи СММ «Маблағ барои меҳнат», ки ба аҳолии аз офати табиӣ осебдида кумак мерасонад, метавонад ақидаи шаҳрвандонро оид ба одилона будани интиҳоби доираи иштирокчиёни барнома, пардохти ҳаққи меҳнати онҳо ва манфиатовариҳои барнома барои ҷомеаро инъикос намояд.

Мониторинги молиявӣ имкон медиҳад, ки хароҷот барои ҳар як намуди воситаҳо ва чорабинӣ дар доираи моддаҳои пешакӣ муайяншудаи хароҷот пайгирӣ карда ва ба ҳисоб гирифта шавад. Маъмулан, он дар якҷоягӣ бо мониторинги мувофиқат ва раванд гузаронида мешавад. Масалан, мониторинг дар доираи лоиҳа оид

ба пешниҳоди воситаҳои зиндагӣ тавассути созмон додани микрокорхонаҳо метавонад назорат аз болои тақсимот ва баргардонидани воситаҳои пулиро таъмин намуда, инчунин ба амалишавии лоиҳа дар чорҷӯбаи муҳлат ва буҷети муқарраршуда мусоидат намояд.

Мониторинги ташкилӣ имкон медиҳад, ки устуворӣ, рушди ташкилӣ ва рушди зарфияти кадрӣ дар рафти амалисозии лоиҳа/барнома ва дар ҷараёни ҳамкории мутақобила бо шарикон пайгирӣ карда шавад. Чунин мониторинг, маъмулан, дар якҷоягӣ бо мониторинги равандҳо дар ташкилоти иҷрокунандаи калонтар гузаронида мешавад. Он метавонад барои пайгирии сифати амали мутақобила ва ҳамкорӣ байни намояндагӣҳо ва шӯъбаҳои худ дар рафти амалисозии лоиҳа мониторинги ташкилиро истифода барад.

1.2. МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ ЧИСТ?

Вазъияти ба амаломадаи иҷтимоиву иқтисодӣ ба таври қатъӣ гузаронидани маҷмуи васеи тадбирҳои тақозо менамояд, ки ба такмил додани муносибатҳои иҷтимоӣ дар ҷомеа, баландшавии назарраси сатҳ ва сифати зиндагии аҳоли, муътадилгардонии вазъи демографӣ, таъмини шӯғли самаранок, кафолати амалисозии ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандон ба меҳнат, некуаҳволии иҷтимоӣ, таҳсилот, тандурустӣ, фарҳанг, таъмин будан бо манзил, равона шудаанд. Барои ҳал кардани мушкилиҳои пайдошаванда мунтазам гузаронидани таҳқиқоте, ки ба таҳлили воқеъбинонаи вазъи иҷтимоии давлат равона шудаанд, зарур аст.

Мониторинги иҷтимоӣ ҳамчун усули омӯзиши равандҳои иҷтимоӣ аз ҷиҳати статикӣ ва динамикӣ ба талаботи ин гуна таҳлил комилан ҷавобгӯ мешавад. Ҳамчун воситаи муассири ташхис ва пешгуи иҷтимоии соҳаи иҷтимоии амалкунанда, он имкон медиҳад, ки дар сарҳадоти фазой ва фосилаҳои вақти додашуда ба таври мунтазам иттилооти идоракуни ба даст оварда шавад. Бартарияти бешубҳаи мониторинги иҷтимоӣ, дар муқоиса бо таҳқиқотҳои яққарата аз қобилияти ба таври муназзам афзоиш додан ва дохил намудани иттилоот оид ба доираи васеи нишондиҳандаҳои иҷтимоии стандартӣ ва дар ин замина ташаккул додани бонкҳои иттилоотии доимо навшаванда иборат аст. Маҳз ҳамин бартарият маъруфияти афзояндаи ин усулро дар амалияи таҳлили иҷтимоӣ шарҳ медиҳад.

Мониторинг дар менечменти иҷтимоӣ ба таври васеъ татбиқ карда мешавад.

- **Мониторинги иҷтимоӣ** – низоми илман асосноки чамъоварӣ, чамъбаст ва таҳлили даврии иттилооти иҷтимоӣ ва пешниҳоди иттилооти бадастомада барои қабули қарорҳои стратегӣ ва тактикӣ дар сатҳҳои гуногуни идоракунии.
- **Мониторинги иҷтимоӣ** ба сифати яке аз шаклҳои муассисри таъмини иттилооти қабули қарор ҳангоми амалисозии сиёсати илман асосноки тағйироти иқтисодӣ амал менамояд. Он омӯзиши муназзами тамоюлҳо, омилҳои дохилӣ ва беруна ва неруи пешбарандаи амалисозии фаъолияти ҳаётии ҷомеа, гурӯҳҳои иҷтимоии гуногун ва афроди алоҳидаро пешбинӣ менамояд.
- **Мониторинги иҷтимоӣ** – шакли нави "фаъолияти илмию амалӣ, ки ҳадафи он ба даст овардан ва коркарди маълумоти пешакӣ дар бораи вазъи низом ва тамоюлҳои рушди он тавассути истифодаи «индикаторҳои мониторингӣ» (**рӯйдодҳо, параметрҳо, омилҳо**) мебошад, ки тибқи меъёрҳои маҷмуият, интегративӣ будани инъикоси ҳолати натиҷавии амалҳои мутақобилаи сабабӣ дар алоқамандии миқдорӣ ва сифатии он ташаккул меёбад.

Аммо, дар вақтҳои охир он бениҳоят маъмул гашт ва барои омӯзиши афкори омма, сатҳи зиндагии аҳоли, вазъи иҷтимоиву сиёсӣ дар минтақаҳо фаъолони истифода мешавад. Ин бо эҳтиёҷоти амалияи чамъиятӣ, ки дорои хусусияти динамики таҳаввулотӣ чамъиятӣ мебошад, ва аз ин рӯ, бо самаранок набудани таҳқиқотҳои яққарата, инчунин бартариятҳои ташкилии он, ки бо имконияти тафсири маҷмӯӣ ва яқмаъноии параметрҳои раванд ё рӯйдодӣ омӯхташаванда алоқаманданд, ва барои ченкунии ва коркард дастрас мебошанд, шарҳ дода мешавад.

Созмон додан мониторинги иҷтимоӣ, таъмин намудани татбиқи самаранокӣ он омӯзиши ҳамаҷонибаи хусусиятҳои сохториву функционалии соҳаи иҷтимоӣ, сохтани модели концептуалии иттилоотонӣ ва технологизатсияи идоракунии онро бо назардошти тағйироти гуногунҷабҳае, ки ба низоми ташаккулёфтаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар минтақа (шаҳр/деҳа) ворид мешаванд, ислоҳоти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар ҷомеа амалишаванда, талаб менамояд. Маҳз мониторинги иҷтимоӣ идоракунии самаранокӣ равандҳо ва рӯйдодҳои иҷтимоиро таъмин менамояд.

Омӯзиши ҳамаҷонибаи соҳаи иҷтимоӣ ба шартӣ пешакии муҳими ташаккули мониторинги иҷтимоӣ мубаддал гаштааст. Баланд рафтани дараҷаи омӯзиши он имкон медиҳад, ки бо дақиқии

баланд гурӯҳи нишондиҳандаҳое созмон дода шавад, ки бо моҳияти худ занҷираи ягонаи маъноиро ташкил медиҳанд ва хусусиятҳои хоси бозистеҳсоли иҷтимоӣ ва динамикаи онро тавсиф медиҳанд. Яъне, ба даст овардани иттилооти дақиқтар дар бораи вазъи объекти мушоҳида, бо дақиқии ҳадди аксар баҳо додани эҳтимолияти фарорасии тамоюлҳо ва рӯйдодҳои имконпазир, ва дар ниҳоят ба таври самараноктар таъсир расонидан ба соҳаи иҷтимоӣ бо мақсади баланд ё паст кардани эҳтимоли фарорасии ҳодисаҳои мушаххас, ин ё он самтҳои рушд.

ПРИНЦИПҲОИ АСОСИИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ

- пуррагӣ, муназзамӣ ва дақиқии иттилооти иҷтимоӣ;
- фаврӣ будани ҷамъовариҳои маълумот ва актуализатсияи мунтазами он;
- қобили муқоиса будани иттилооти бадастомада тавассути истифодаи методологияи ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот;
- истифодаи яқояи арзёбиҳо ва ҳулосаҳои ҷамъбасти ва ҷудоғона.

ФУНКСИЯҲОИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ

1. Ташхис
2. Пешгӯӣ
3. Тарҳрезӣ
4. Банақшагирӣ
5. Маърифатӣ.

Функсияи яқум, **ташхисӣ**, аз рӯи аҳамияти он дар низоми умумии ташкили кор оид ба идоракунии соҳаи иҷтимоии ҷомеа мебошад. Он бо таҳлили самаранокии фаъолияти соҳаи иҷтимоӣ ва идоракунии он алоқаманд буда, чунин ҷиҳатҳоро дар назар дорад:

- таҳияи низоми таҳлил ва назорати доимии динамикаи равандҳои иҷтимоӣ, ки ба истифодаи технологияҳои компютери муосир таъя мекунад;
- ҷамъоварӣ, коркард, таҳлили маълумоти воридшаванда;
- ошкор намудани мушкилоти шадидтарини соҳаи иҷтимоӣ ва сабабҳои ба амал омадани онҳо;
- ошкор сохтани гурӯҳҳо ва табақаҳое, ки ба дастгирии иҷтимоӣ эҳтиёҷ доранд;
- таъмини рушди доимӣ ва муттасили соҳаи иҷтимоӣ.

Аксар вақт ин функсия бо таъя ба усулҳои намунавие амалӣ карда мешавад, ки имкони зуд ва мунтазам ҷамъ овардани иттилооти мавриди мароқи идорақунандагонро фароҳам меоранд.

Функсияи пешгӯӣ бо пешгӯии илмии равандҳои иҷтимоӣ, таҳаввули объектҳои иҷтимоӣ, сохтори онҳо, тағйирёбии муносибатҳои ҷамъиятӣ, рушди динамикии соҳаи иҷтимоӣ ва зернизоми он алоқаманд аст ва аз унсурҳои зерин иборат аст:

- таҳияи технологияҳои инноватсионии таҷдиди соҳаи иҷтимоии ҷамъият, баромадани он аз бухрон, аз байн бурдани ташаннуч;
- муайянкунии дурнамои фаъолияти ҳаётии ҷомеа, равандҳои демографӣ, динамикаи сатҳ ва сифати зиндагии аҳоли), ки мавзӯи идоракунии иҷтимоӣ мебошад;
- муайянкунии оқибатҳои иҷтимоии дурнамоҳои таҳияшуда.

Барои ин ҳадамоти ҷомеашиносӣ усулҳои гуногуни пешгӯиро истифода мебаранд. Беш аз ҳама пурсишҳои коршинсон ва тартиб додани дурнамоҳо дар заминаи онҳо татбиқ карда мешаванд. Ҳамзамон талаботҳои оmodасозӣ ва гузаронидани чунин тартибҳои иҷтимоӣ қатъиян риоя карда мешаванд, зеро иҷрои аниқи онҳо самаранокии усулҳои пешгӯии коршиносонро муайян менамояд.

Функсияи тарҳрезӣ тарҳрезии асосноки иртиботҳо ва муносибатҳои иҷтимоӣ дар соҳаи иҷтимоии ҳаёти ҷомеа ва қисмҳои таркибии онро таъмин менамояд ва пеш аз таҳияи лоиҳаҳои иҷтимоӣ анҷом дода мешавад. Он дар назар дорад:

- ➔ тарҳрезии параметрҳои зернизоми ӯ бахшҳои соҳаи иҷтимоӣ (тандурустӣ, хизматрасонии маишӣ ва иҷтимоӣ ва ғ.), ҳамчун объектҳои лоиҳакашии иҷтимоӣ;
- ➔ лоиҳакашии субъектҳои муносибатҳои иҷтимоӣ, вобаста аз ҷой, нақш ва функсияҳо дар низоми робитаҳои иҷтимоӣ;
- ➔ баҳисобгирӣ дар лоиҳаи иҷтимоӣ, амалҳо берун аз ҷузъҳои субъектии моддӣ ва маънавӣ.

Функсияи банақшагирӣ таҳияи нақшаҳои иҷтимоии рушд дар тамоми сатҳҳои сохтори ташкилии соҳаи иҷтимоиро дар назар дорад. Моҳияти он аз муайянкунии илман асосноки мақсадҳо, вазифаҳо, нишондиҳандаҳо, ҷорабиниҳо ва тартиби амалисозии онҳо, суръат ва муҳлатҳои иҷрои онҳо, тақсмоти қувваҳо ва воситаҳои иборат буда, бо таъмини ташкиливу методии раванди банақшагирии иҷтимоӣ, идорақуни алоқаманд аст ва инҳоро дарбар мегирад:

- ➔ оmodасозии ҳуҷҷатҳои махсус (ҳалҳо, лоиҳаҳои рушди иҷтимоӣ);
- ➔ ташаккул додани сохторҳои ташкилӣ, ки таҳияи ин ҳуҷҷатҳоро таъмин менамоянд;
- ➔ ҳамоҳангсозии кор оид ба ташаккули барномаҳои иҷтимоӣ;
- ➔ мувофиқа намудани лоиҳаи таҳияшуда;
- ➔ назорати фаврӣ аз болои иҷроиши нишондиҳандаҳо ва чораҳои иҷтимоӣ, ки дар нақша муқарар карда шудаанд;
- ➔ таҳлили мунтазами натиҷаҳои ҷамъбастии рушди иҷтимоии минтақа.

Ҳамин тариқ, лоиҳа ё барномаи иҷтимоӣ самтҳои доғи рӯз, вазифаҳои умумӣ, муҳлатҳои ноилшавӣ ба мақсадҳо, талошҳои иҷрокунандагонро дар асоси омӯзиши амиқи сатҳи ибтидоии рушди объект ва истифодаи меъёрҳои иҷтимоӣ ҳамоҳанг месозад.

Функцияи маърифатӣ тарғиби донишҳои иҷтимоӣ дар байни аҳоли ва роҳбарони сатҳҳои гуногун, ташаккулдиҳии малакаҳои кор бо иттилооти иҷтимоиро пешбинӣ менамояд. Имрӯзҳо идоракунии аз «мудир» на донишҳои махсус ва маҳдуд ба тахассуси ҷудогонаро, ки дорои маҷмуи имконоти ҳалли пешакӣ омодашуда мебошанд, балки, маълумотнокии амиқ, қобилияти истифодаи иттилоот, таҳлил кардани вазъият, тасаввуроти мукамал дар бораи ҷомеа, табиат ва инсон, қисми ҷудонашавандаи онҳо эҳсос кардани ҳудро талаб менамояд.

САТҲҲОИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ

Аз рӯи аломатҳои ҳудудӣ мониторинги иҷтимоиро ба сатҳҳои умумидавлатӣ, минтақавӣ, шаҳрӣ/маъмурӣ тақсим кардан мумкин аст. Мониторинги иҷтимоии умумидавлатӣ василаи хуби пайгирии мунтазами ҷузъҳои давлати иҷтимоӣ бо мақсади ислоҳи саривақтии онҳо мебошад. Мониторинги иҷтимоӣ имкон медиҳад, ки раванди ташаккул ва рушди давлати иҷтимоӣ, тавассути пешниҳоди иттилооти даврӣ ба мақомоти идоракунии давлатӣ оид ба вазъ ва тамоюлҳои рушди унсурҳои давлатӣ иҷтимоӣ муносиб карда шавад.

ВАЗИФАҲОИ ТАШКИЛИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ ИНҲОЯНД:

Аввалан, созмон додани соҳаи мавзӯӣ-мушкилотии мониторинг, низоми нишондиҳандаҳо ва индикаторҳо, заминаи ташкиливу методии таъминоти иттилоотӣ, аз ҷумла варақаҳои намунавӣ барои ҷамъоварии маълумот, маҷмуи талабот ба функцияҳои

низомии иттилоотиву ҷустуҷӯӣ оид ба ҳамроҳии пойгоҳи иттилоотии мониторинг.

Сониян, таҳия намудани бархӯрдҳои ягона ба гирифтани маълумоти ибтидоӣ (натиҷаҳои пурсишҳо, мусоҳибаҳо, пуркунии саволномаҳо), ҷамъбасти ва гурӯҳбандии он, таҳлил, истифодаи принципҳои ягонаи дараҷабандӣ ва ташкили намунаҳо. Иттилооти мазкур бояд сохтори якхела дошта бошад (аз рӯи маҷмуъҳои муайяни аломатҳо), бояд имкон диҳад, ки динамикаи рӯйдодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ сохта ва пайгирӣ карда шаванд, ба талабот нисбати қобили муқоиса будан аз рӯи усули ҳисоб, нерӯҳо, буриши минтақавӣ ва доираи объектҳои фарогирифташуда ҷавобгӯ бошад.

Мониторинги иҷтимоӣ ба омӯзиши сохтори иҷтимоии иқтисод ва тамаркузи иҷтимоии тағйирот равона шудааст; таҳлили қишрҳои иҷтимоии аҳоли ва тамоюлҳои асосии рушди он; омӯзиши «тарзи ҳаёти» гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ намунавӣ; таҳқиқи хусусиятҳои асосии афкори омма, (эҳтиёҷот, майлонҳои арзишӣ, мавқеъҳои ахлоқӣ, ақидаҳо ва руҳия, намудҳои рафтори иҷтимоиву равонӣ ва иҷтимоиву иқтисодии афрод (гурӯҳҳои афрод); тавсифи тамоми маҷмуи муносибатҳои иҷтимоӣ байни афрод, ҳам дар ҷомеа ва ҳам дар минтақаҳои (ҳудудҳои) алоҳида, соҳаҳои фаъолият ва ғ.

Созмон додани низомии нишондиҳандаҳои иҷтимоиву омории мониторинг дар асоси хусусиятҳои объектҳои асосие сурат мегирад, ки барои онҳо зернизомҳои муайян (блокҳо) ташаккул дода мешаванд.

Идоракунии давлатӣ – нишондиҳандаҳои шумора ва сохтори мақомоти давлатӣ, ниҳодҳои ҳукуматӣ, ҳаҷм ва сохтори даромади миллӣ; иттилооти гурӯҳҳои қонунҳо, фармонҳо ва қарорҳо бо ҷудо намудани онҳое, ки ба тақмили соҳаи иҷтимоӣ нигаронида шудаанд.

Хароҷот барои эҳтиёҷоти иҷтимоӣ – нишондиҳандаҳои хароҷоти буҷети давлатӣ барои чорабиниҳои иҷтимоӣ, эҳтиёҷоти иҷтимоии мақомоти минтақавӣ ва мунисипалӣ, корхонаву ташкилотҳо, фаъолияти эҳсонкорӣ.

Омори сиёсӣ – нишондиҳандаҳои «қудрати» ҳизбҳо ва ҳаракатҳои сиёсӣ, намояндагии онҳо дар мақомоти ҳокимият ва идоракунии иқдомҳои сиёсӣ, низомии интиҳоботӣ.

Аҳоли ва қишрбандии аҳоли – нишондиҳандаҳои ҷиҳатҳои иҷтимоии ҳаракати табиӣ, механикӣ ва иҷтимоии аҳоли, тақсимои аҳоли, аз рӯи қишрҳо ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ.

Инфрасохтори иҷтимоӣ – нишондиҳандаҳое, ки бахшҳои соҳаи хизматрасони иҷтимоӣ, шуғл, бозор ва шароити меҳнатро тавсиф медиҳанд.

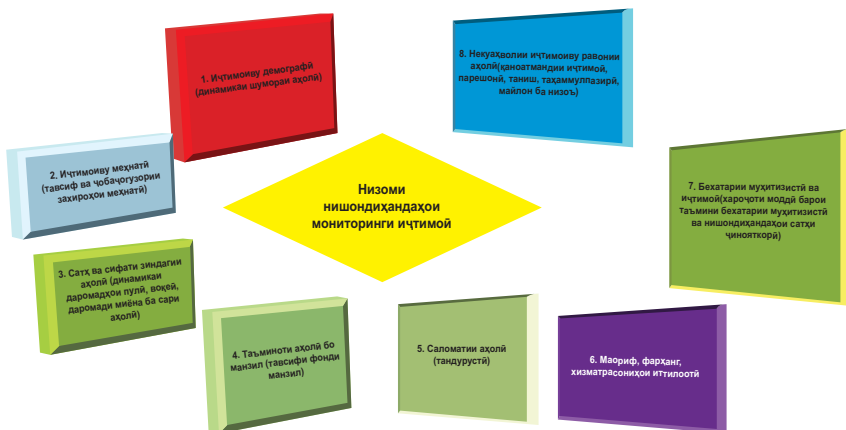
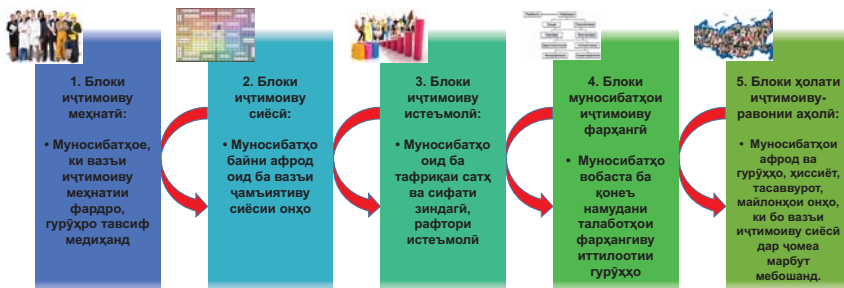
Тарзи ҳаёт – нишондиҳандаҳои истеъмоли неъматҳои моддӣ ва хизматрасониҳо, нарх, таваррум, сатҳи таҳсилоти, касбӣ ва фарҳангии аҳоли ва саломатии он, оила, маишат, буҷети вақт, омори афкори омма.

Ба маҷмуи охири нишондиҳандаҳо низоми индикаторҳои мониторинги иҷтимоӣ илова мегардад, гуруҳҳои асосии он аз инҳо иборатанд: тасаввурот ва ақидаҳои иҷтимоиву фарҳангӣ; аҳволи иҷтимоии худӣ; баҳодиҳӣ ва ақидаҳои сиёсӣ; арзёбиҳои вазъи иҷтимоиву иқтисодӣ; арзёбиҳои ва дурнамоҳои тағйироти иқтисодӣ; тасаввурот ва рафтори иҷтимоиву иқтисодӣ; арзёбиҳои дигаргуниҳои иҷтимоӣ.

Чунин низоми индикаторҳо имкон медиҳад, ки шароити воқеъбинона ва тарзи ҳаёти одамон, хусусиятҳои гуногуни рафтори онҳо бо мақсади пешниҳод намудани маълумоти маҷмуии зарурӣ «пайгирӣ» карда шавад.

Нақшаи сохториву мантиқии мониторинг

Нақшаи сохториву мантиқии мониторинг метавонад тавассути гурӯҳҳо аз рӯи блокҳои иттилооти муаррифӣ карда шавад.

АХЛОҚ ВА СТАНДАРТҲОИ МОНИТОРИНГИ ИҚТИМОЙ

Дар доираи мониторинги иқтимой (МИ) ҷамъоварӣ, таҳлил ва интиқоли маълумот дар бораи одамон анҷом дода мешавад, бинобар ин комилан муҳим аст, ки МИ бо риояи меъёрҳои ахлоқӣ ва қонунгузорӣ ва таваҷҷуҳи махсус ба масъалаҳои некуаҳволии шахсоне, ки дар онҳо иштирок менамоянд ва таъсир мебинанд, гузаронида шаванд.

Стандартҳо ва таҷрибаи пешқадами байналмилалӣ ҳамчун василаи ёрирасони хуб дар самти ҳимояи ҷонибҳои манфиатдор ва таъмин намудани он, ки МИ бо риояи принципҳои масъулият ва нигоҳдории эътимоди ҷонибҳои манфиатдор гузаронида мешаванд, хизмат мекунад.

Ҳангоми гузаронидани МИ эҳтиром гузоштан ба анъанаҳо, фарҳанг ва шаъну шарафи одамон тибқи Эъломияи ҳуқуқи башар, ки аз ҷониби СММ қабул шудааст, зарур аст. Дар ин ҷо эҳтиром нисбати фарқиятҳои дар назар дошта шудааст, ки бо мазҳаб, ҷинс, маҳдудияти имконоти саломатӣ, синну сол, майлони ҷинсӣ ва мансубияти миллӣ алоқаманд мебошанд. Фаҳмиши фарқиятҳои фарҳангӣ ҳангоми ҷамъовариҳои маълумот оид ба масъалаҳои нозук (аз қабилӣ зӯрварӣ дар оила ва истифодаи контрастсептивҳо), кор бо гурӯҳҳои осебпазир ё маҳруми аҳоли (масалан, муҳоҷирони иҷборӣ ё ҳар гуна ақаллиятҳо), инчунин бо онҳое, ки осеби равонӣ дидаанд (масалан, офати табиӣ ё низои мусаллаҳона) махсусан муҳим аст.

Ҳангоми гузаронидани МИ риоя намудани принципи «зиён нарасон» зарур аст. Шахсоне, ки ба ҷамъовариҳои маълумот ва инчунин ба паҳнсозии ҳисоботҳои оид ба МИ машғуланд, бояд фаромӯш накунад, ки баъзе намудҳои иттилоот метавонад ба манфиатҳои посухдиҳандагон таҳдид кунад ё онҳоро дар вазъи нороҳат қарор диҳад. Иштирокчиёни раванди ҷамъовариҳои маълумот барои ифшо кардани ҳама гуна иттилоот оид ба фаъолияти ғайриқонунӣ ё ҷиноятҳо, ки ба онҳо маълум гаштааст ва метавонад ба шахсони дигар зиён расонад (масалан, зӯрвариҳои ҷинсии эҳтимолӣ) масъулияти ҳуқуқӣ ва ахлоқӣ доранд.

Низом МИ бояд барои тамоми ҷонибҳои манфиатдор имконияти баёни фикру андеша ва ифода намудани ҳама гуна шикоят дар мавриди фаъолияти ташкилоти донор ва амалисозандаи лоиҳаро фароҳам орад. Муқаррар намудани тартиби ягонаи баррасӣ ва ҳалли шикоят/даъвоҳо низ ба ин дохил мешавад.

ТАВАЧЧУҲ БА МАСЪАЛАҶОИ ГЕНДЕРӢ ВА КОР БО ГУРӢҲОИ ОСЕБПАЗИРИ АҶОЛӢ

Дар чараёни чамъоварӣ, таҳлил ва пешниҳоди иттилоот саъй намудан зарур аст, ки намояндагии мутавозини ҳамаи гурӯҳҳои эҳтимолан осебпазир ва маҳруми аҳолӣ таъмин гардад. Ба фарқиятҳо ва нобаробарӣҳои дар чамъият ҷойдошта, ки бо ҷинс, мансубияти наҷодӣ, синну сол, майлони ҷинсӣ, қобилиятҳои ҷисмонӣ ва зеҳнӣ, мазҳаб ва мавқеи иҷтимоиву иқтисодӣ алоқаманд мебошанд, тавачҷуҳ додан зарур аст. Аз ин сабаб, иттилот бояд тавре чамъоварӣ ва таҳлил карда шавад, ки аз рӯи ҷинс, синну сол ва ҳама гуна дигар тавсифоти иҷтимоӣ, ки дар чараёни таҳия ва амалисозии барномаҳо ба ҳисоб гирифта мешаванд, ҷудо намудани он имконпазир бошад. Ба намояндагии барорбари ҷинсҳо тавачҷуҳи махсус зоҳир намудан зарур аст. Аҳамияти ин муқаррарот дар мисоли тандурустӣ ва дастрасӣ ба хизматрасониҳои ҳуқуқӣ – самти муҳими фаъолияти барнома, хуб зоҳир мегардад. Мансубияти ҷинсӣ фарқиятҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва фарҳангиро (аз ҷумла имкониятҳо) муайян менамояд. Аз сабаби фарқиятҳои иҷтимоӣ (гендерӣ) ва биологӣ (ҷинсӣ) занон ва мардон метавонанд рафтори гуногун нишон диҳанд, ки ин бо саломатӣ ва дастрасӣ ба хизматрасониҳои ҳуқуқӣ алоқаманд аст, ва метавонанд ба хавфҳои гуногун дучор оянд, инчунин таҷрибаи фарқунандаи гирифтани хизматрасониҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ дошта бошанд. Дар аксар ҳолатҳо занон дастрасии маҳдудтар ва камтар назоратшаванда ба захираҳо ва хизматрасониҳои тиббӣ доранд, то ки эҳтиёҷи худ ва фарзандони худ ба солимиро қонеъ намоянд, дорои дастрасии маҳдуд ва камтар назоратшаванда ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ мебошанд. Илова бар ин, фарқиятҳои ҷинсӣ бо дигар фарқиятҳои иҷтимоӣ алоқамандӣ доранд, ки ба зумраи онҳо фарқиятҳои наҷодӣ, синнусолӣ ва синфӣ дохил мешаванд.

БАРОИ ҶӢ ГУНА ҲАҶМИ МАБЛАҶУЗОРИҶО ҶУДО НАМУДАН ЗАРУР АСТ?

Формулаи умумӣ барои муайян намудани буҷети низоми МваА, аз ҷумла барои Мониторинги иҷтимоӣ дар доираи лоиҳа/барнома вучуд надорад. Дар рафти банақшагирии ибтидоӣ тамоми функцияҳои Мониторинги иҷтимоии дар қадамҳои минбаъда мушаххасгардонидашуда бояд ба таври возеҳ тавсиф дода шаванд. Аммо, тибқи стандартҳои қабулшуда ба МваА, аз ҷумла МИ, аз 3 то 10% буҷети лоиҳа/барнома бояд ҷудо карда шавад.

Қоидаи умумии санҷидашуда чунин аст, ки бучети МваА **набояд то андозае хурд бошад, ки дақиқӣ ва эътимоднокии натиҷаҳо осеб бинад, ва ҳамзамон набояд захираҳои лоиҳа/барнома то андозае масраф наояд, ки ба иҷрои лоиҳа/барнома зиён расонад.**

РАВАНДИ ОМОДАСОЗӢ ВА ГУЗАРОНИДАНИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ ДАР ДОИРАИ ЛОИӢАИ «ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ»

Қисми мазкур дар атрофи мафҳумҳои асосии мониторинги иҷтимоӣ (МИ), ки дар қисми 1 пешниҳод гардидаанд баҳс мекунад ва қадамҳои асосиеро, ки барои гузаронидани МИ заруранд, тавсиф медиҳад. Дар якҷоягӣ, ин қадамҳо ҳамчун роҳнамо барои банақшагири ва амалисозии МИ бо мақсади таъмини ҷамъоварӣ, таҳлил ва истифодаи саривақтӣ ва самараноки маълумот пешбинӣ шудаанд.

Қадами 1. Агар дар лоиҳа МИ пешбинӣ шуда бошад, банақшагири дар низоми МИ бояд дарҳол пас аз анҷом ёфтани марҳилаи таҳияи лоиҳа/барнома анҷом дода шавад. Банақшагирии бармаҳали МИ имкон медиҳад, ки миқдори кофии вақт ҷудо карда шуда, то оғози амалисозии лоиҳа/барнома захираҳо ва ҳайати кормандони зарурӣ омода карда шавад. Он инчунин ба сифати заминаи хуб барои ҳуди раванди таҳияи лоиҳа/барнома хизмат мекунад, зеро ба таҳиягарон ба таври воқеъбинона баҳо додани ҳамаи он амалҳои, ки бояд арзёбӣ карда шаванд, лозим аст. Баъзан муҳлатҳои банақшагирии гузаронидани МИ тибқи талаботи донорҳои молиявӣ муайян карда мешаванд (масалан, дар марҳилаи пешниҳоди дархост) ва банақшагирии иловагии гузаронидани МИ метавонад танҳо пас аз тасдиқ шудани

! Маслиҳати амалӣ

Дар рафти амалисозии мониторинги иҷтимоӣ баъзан бо як қатор монеаҳо саруқор гирифтани лозим меояд (мақтуби мувофиқа, иҷозат барои гузаронидани пурсиши аҳоли, гирифтани рӯйхатҳо ва ғ.). Мувофиқи имконият, тавсия дода мешавад, ки тамоми монеаҳо, интизориҳо ва талабот (донорҳо ва шарик) ҳанӯз дар марҳилаи таҳияи лоиҳа/барнома пешбинӣ ва ҳамоҳанг карда шаванд, то ки дар роҳи амалисозии он садҳои нолозим ба вучуд наоянд. Мувофиқакунии саривақтии нишондиҳандаҳо, усулҳо, воситаҳо ва шаклҳо имкон медиҳад, ки на танҳо сарбории зиёдатӣ бартараф гардад, балки захираҳои инсонӣ ва молиявӣ сарфа карда шаванд.

лоиҳа/барнома ва чудо намудани маблағгузорӣ барои амалисозии он анҷом дода шавад.

Қадами 2. Вазифаҳои кормандон ва ихтиёриён бояд ба вазифаҳои мувофиқе, ки дар нақшаи МИ-и лоиҳа/барнома нишон дода шудаанд, асос ёбад, яъне, вазифаҳои инфиродӣ бояд ба таври возеҳ бо вазифаҳои лоиҳа/барнома алоқаманд карда шаванд. Таҳияи тамоми вазифаҳои хизмати иҷроқунандагон ва кормандони Лоиҳа – ҳамоҳангсозони маҳаллӣ ва омӯзгорон (дар замима). Омодасозии шаклҳои ҳисобот оид ба лоиҳа ва муҳокимаи онҳо бо ташкилоти маблағгузор. Ташкил намудани вохӯриҳо бо кормандони лоиҳа бо мақсади тартиб додани нақшаи муфассал ва тақсимоти вазифаҳо, раванди ба имзо расонидани шартномаҳо.

Қадами 3. Гирифтани мактуб оид ба дастгирии лоиҳа аз Вазорати адлия ва ВКХ барои ноҳияҳои лоиҳавӣ. Омода намудан ва фиристодани мактубҳо аз ташкилоти маблағгузор ба Ҳукуматҳои ноҳияҳои интихобшуда дар бораи оғози лоиҳа.

Мактубҳо дар бораи дастгирии лоиҳа аз Вазорати адлия ва ВКХ барои 3 ноҳия – Спитамен, Ёвон ва Восеъ гирифта шуданд. Барои кор дар ноҳияҳои Ваҳдат, Деваштич ва Б. Ғафуров мактубҳо дар бораи дастгирии Лоиҳа дар моли 2017 гирифта шуда буданд.

Қадами 4. Барои интихоби шарикон дар доираи лоиҳа саволнома бо меъёрҳои интихоби ТҒД-ҳои шарик (дар замима) таҳия карда шудааст. Таваҷҷуҳи махсус ба таҷрибаи кор бо ҳукумати маҳаллӣ ва мақомоти давлатӣ, инчунин таҷрибаи кор дар сатҳи маҳаллӣ (ноҳияҳо, ҷамоатҳо, маҳаллаҳо). Тамоми ташкилотҳое, ки барои иштирок дар лоиҳа\ОБО дархост ворид намудаанд, бояд чунин бастаи ҳуҷҷатҳо пешниҳод намоянд: саволномаи пурқардашуда, нусхаи шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии ташкилоти ҷамъиятӣ, резюмеи шахсони мансабдори асосӣ, нусхаи шиносномаҳо. Ба омодасозии омӯзгорони Лоиҳа таваҷҷуҳи махсус зоҳир карда шуд. ОБО (омӯзиш барои омӯзгорон) барои иҷроқунандагони Лоиҳа дар оғози Лоиҳа гузаронида шуд. ОБО бо мақсади баланд бардоштани салоҳияти шунавандагони калонсол дар самти гузаронидани дарсҳои иттилоотӣ оид ба мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи иҷтимоӣ, мубодилаи таҷриба дар соҳаи усулҳои интерактиви байни омӯзгорон, барқарор намудани робитаҳо баҳри амалисозии бомуваффақияти Лоиҳа дар байни кормандони ва омӯзгорони Лоиҳа ва сазмон додани шабака ҷиҳати тавсеа додани он, ва истифода ба сифати яке аз платформаҳо барои муҳокимаи мушкilotи мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ гузаронида мешавад.

Дар доираи ОБО-и мазкур таҳия ё такмил додани саволнома барои мониторинги иҷтимоӣ тибқи нишондиҳандаи интиҳобшуда анҷом дода мешавад. Таҳияи барномаҳо ва модулҳои омӯзиш (замима мешавад). Дар рафти ОБО иштирокчиё, мушаххасан, Ҷамоаҳои лоиҳа, Ҷамоаҳои маҳаллӣ ва омӯзгор «Нақшаҳои амалисозии Лоиҳа барои ноҳияҳои лоиҳавӣ»-ро аз рӯи формати “вақт, чорабинӣ, натиҷа” тартиб доданд (замима мешавад).

Қадами 5. Ба нақши кор дар самти огоҳсозии аҳоли дар бораи лоиҳа тавассути маводи чопӣ (аз ҷумла рӯйхати МКҶ ва параҳуқуқшиносон), созмон додани гурӯҳҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ, радиоролик дар шабакаи радиои маҳаллӣ аҳамияти калон дода мешуд. Омодасозии маводи аёни-шиносӣ аз ҷониби мутахассиси мултимедиаи Лоиҳа: пресс-релиз,

! Маслиҳати амалӣ

Дар минтақаҳои истиқомати аҳолии ўзбекзабон мавод барои дарсҳои иттилоотӣ ва омӯзишхоро бо забони ўзбекӣ омода намоед, то ки фарогирии аҳоли васеътар гайта, барои аҳолии ўзбекзабон имконияти фаъолона иштрок намудан дар мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ фароҳам ояд.

ролл-апҳо, буклетҳо, презентатсияҳо, тамоми маводҳо барои маъракаи иттилоотӣ ба забони тоҷикӣ тарҷума карда шуданд, инчунин тарҳҳо таҳия карда шуда, барои иштирокчиёни омӯзиши ҷавонон майкаҳо, кепкаҳо ва дискҳо бароварда шуданд.

Қадами 6. Гузаронидани презентатсияҳо дар Ҳукуматҳои маҳаллӣ, аз ҷумла барои кормандони Марказҳои кумаки ҳуқуқӣ, бо мақсади дастгирии минбаъда ва муайян намудани шахсони асосӣ, тавассути истифодаи платформаи Шӯроҳои Ҷамоаҳои лоиҳа (мувофиқи имконият). Муаррифии Лоиҳаҳо Ҷамоаҳои лоиҳа дар якҷоягӣ бо корманди Лоиҳаи ҶЕЛВЕТАС гузарониданд. Иштирокчиёни вохӯриҳо аз намоёндагони Ҳукуматҳои ноҳияҳо, ки ба ҳайати шӯроҳои Ҷамоаҳои лоиҳа дохиланд ва намоёндагони ҷамоатҳо, ки барои амалисозии лоиҳаҳои интиҳоб шудаанд, иборат буд. Дар рафти вохӯриҳо, тамоми иштирокчиён дар бораи лоиҳа ва чорабиниҳои дарпешистода маълумот гирифтанд, марҳилаҳо ва самтҳои асосии Лоиҳаҳо муҳокима намуданд, ва инчунин вохӯриҳо барои интиҳоби номзадон ба иштирок дар омӯзишҳо оид ба мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ ба нақша гирифтанд. Меъёри асосии интиҳоби ҷамоатҳо гирифтани кумаки ҳуқуқии ройгон аз ҷониби сокинони ҷамоат барои муайян намудани дастрасии минбаъда ба хизматрасониҳои ҳуқуқии ройгон буд.

Меъёрҳои интихоби ҷамоатҳо аз мақсадҳо ва нишондиҳандаҳои Лоиҳа вобастаанд.

Қадами 7. Гузаронидани омӯзиш/санҷиши раваншиносӣ дар ҷамоатҳои пилотӣ (аҳолий, ҷавонон, фаёлон) бо мақсади интихоби намоёндагон барои мониторинги иҷтимоӣ (саволнома ва меъёрҳои интихоб замима мешаванд). Вазифаи раваншинос дар ин омӯзишҳо/санҷишҳо ба воситаи санҷишҳо, яъне усулҳои махсусгардонидашудаи таҳқиқоти ташхисии раваншиносӣ, аз ҷумла, усули мушоҳидаи объективӣ, аз байни сокинони ҷамоатҳо тавсия додан ба сифати иштирокчиёни дарсҳои иттилоотӣ аз ҳисоби шахсони аз ҷиҳати раванӣ мувофиқ ва устувор, таҳаммулпазир, моил ба робита, масъул барои ҷалб ба омӯзишҳо ва гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ.

Қадами 8. Хусусияти гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ дар доираи Лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» аз он иборат аст, ки дар баробари кор бо аҳолии калонсол, бо мақсади баланд бардоштани фаёлии шаҳравандӣ ва ҷалб намудани онҳо ба ҳалли мушкилоти иҷтимоии маҳал ҷавонон ба лоиҳа ҷалб карда шуданд. Ба ин минвод ду омӯзиши 10 –рӯза барои ҷавонони то 30 сола аз ноҳияҳои пилотӣ ташкил карда шуд. Иштирокчиён имкони рушд додан ва тақвият додани мавқеи фаёлонаи шаҳравандӣ дар худ тавассути дарк намудан ва бартараф сохтани монеаҳои шахсияти худро пайдо намуданд. Дарки табиати пешсафӣ, сифатҳои шахсии барои пешсаф зарурӣ, қобилияти кор дар даста, иртибот, мубоҳисаҳо, асосҳои медиа-саводнокӣ, гузаронидани пурсишҳои иҷтимоӣ, дониستاني ҳуқуқи инсон ва рушди малакаҳои нарм.

Минбаъд иштирокчиёни мазкур ба тренинго аз рӯи мавзӯҳои «Мониторинги иҷтимоӣ» ва «муколамаи ҷамъиятӣ» ҷалб шуданд ва ҳамчун мусоҳиб дар гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ, дар гурӯҳҳои корӣ ҳангоми гузаронидани муколамаи ҷамъиятӣ дар ноҳияҳои худ ширкат варзиданд.

Қадами 9. Яке аз фаёлиятҳои асосии Лоиҳа аз оmodасозии мавод ва модулҳо барои омӯзишҳо иборат аст. Аз ҷониби омӯзгорон ва иҷрокунандагони Лоиҳа кейсҳо, бозиҳои тақлидӣ, презентатсияҳо, модулҳо, ҷадвал ва барномаи омӯзишҳо, маводи маълумотӣ таҳия карда шуданд. Маводҳо барои омӯзишҳо аз қабилӣ «Иртиботи босамар», «Мониторинги иҷтимоӣ», «Муколамаи ҷамъиятӣ» оmodа карда шудаанд. Ҳар як модули таълимӣ мутобиқ карда шуда, ба забони тоҷикӣ тарҷума шудааст.

Қадами 10. Интиҳоби методология, тарзҳои гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ, оморасозии мусоҳибон, оморасозӣ ва такмилдиҳии саволнома, чоп ва паҳнсозии саволномаҳо дар гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ чои махсусро ишғол менамоянд. Кор аз муайян намудани ҳадафҳои пурсиш, яъне аз он чизе ки шумо ба туфайли саволдиҳӣ ба даст овардан мехоҳед, оғоз мегардад. Саволҳое, ки ба саволнома дохил шудаанд, бояд ба вазифаи асосӣ мувофиқат кунанд, пас аз он нишондиҳандаҳое муайян карда мешаванд, ки шумо ба онҳо ноил шудан мехоҳед, андозаи намунаро пас аз муайян намудани шумораи аҳолии ҷамоатҳо ва дақиқии натиҷаҳо муайян намудан мумкин аст.

! Маслиҳати амалӣ

Инчунин мусоҳибаи «Рӯйхати озод»-ро истифода бурдан мумкин аст. «Рӯйхати озод» тарзи самаранок ва зудӣ муайянкунии мушкилот, омилҳо, ашё дар ягон категорияи мушаххас мебошад. Чунин тарз метавонад мусоҳибаҳоро шавқовар созад\ба гуфтугӯ ҷалб намояд, тамоми ашёҳо дар як категорияи муайян номбар карда мешаванд. Ин имкон медиҳад, ки фаҳмиши ягон мавзӯ ё категория аз ҷониби одамон муайян карда шавад. Минбаъд, тамоми ҷавобҳо аз рӯи мунтазамият ва мавзӯ ҷудо карда мешаванд.

Саволнома метавонад аз ҷониби омӯзгор ва кормандони Лоиха дар ОБО баррасӣ карда шуда, тавсияҳо оид ба такмил додани он гирифта шаванд. Дар саволнома омехтаи саволҳои сохторнок ва бесохторро истифода бурдан мумкин аст, то ки манзараи муфассалтар ҳосил шавад, ва дар баробари ин имкони таҳлил кардани натиҷаҳо ҷой дошта бошад. Таҳияи воситаи саволдиҳӣ – нусхаи ҷопии саволномаҳо ва ё планшетро истифода бурдан мумкин аст (саволномаҳо замима шудаанд).

Ин барои таъмин намудани стандартизатсия, ҳамоҳангӣ ва бозғатимодии раванди ҷамъовари иттилоот дар давраи тӯлонӣ ва ҳангоми иштироки одамони гуногун дар он кумак мерасонад. Гузаронидани санҷиши пешакии воситаҳои ҷамъовари иттилоот ҳатмӣ мебошад. Ин ба ошкор сохтани масъалаҳои мураккаб ё усулҳои тадқиқотӣ, ҳисоб кардани вақти зарурӣ барои ҷамъовари иттилоот, ошкор сохтани мушкилоти эҳтимолии дорои хусусияти ахлоқӣ ва дар байни кормандон ташаккул додани салоҳият оид ба масъалаҳои ҷамъовари иттилоот мусоидат менамояд.

Бо иштирокчиён\мусохибони мониторинги иҷтимоӣ дарсҳо барои истифодабарандагони планшет барои гузаронидани пурсиш баргузор намудан лозим аст.

Дар ҳолатҳои имконпазир ва муносиб, МИ бояд дар асоси бархурди иштироки васеъ гузаронида шавад, яъне бо ҷалби ҷонибҳои манфиатдор, яъне ҳуди гирандагони кумак, ба иштирок дар онҳо. Машваратҳо бо ҷонибҳои манфиатдор ва ҷалби онҳо ба иштирок дар МИ қонуният ва арзишмандии амалии иттилооти дар доираи МИ бадастомада, инчунин сатҳи умумии ҳамкорӣ, дастгирӣ ва масъулият дар равандро баланд мебардоранд.

Дар лоиҳаи мазкур МИ дар асоси бархурди иштироки васеъ аз зумраи иштирокчиёни фаъоли омӯзишҳо, ки сокинони ҷамоатҳои мазкур мебошанд, гузаронида шуданд. Кор бо мусохибон метавонад дар рафти омӯзиши «Мониторинги иҷтимоӣ» анҷом дода шавад.

Саволномаҳо аз ҷониби ҷамоаҳои маҳаллӣ ҳам оварда мешаванд. Дар лоиҳаи мазкур воридкунии саволномаҳо аз ҷониби омӯзгор анҷом дода мешуд.

Шакли электрони саволнома дар GOOGLE таҳия карда шуд.

Қадами 11. Қисми асосии ташкили мониторинги иҷтимоӣ ҷамъовариҳои иттилоот («қори саҳроӣ») ва гузаронидани кор дар маҳалҳо мебошад.

Раванди мазкур аз қадамҳои зерин иборат аст:

- ба роҳ мондани таъминоти моддиву техника;
  - Чоп кардани саволномаҳо;
  - Интиҳоби мусохибон барои кор дар маҳалҳо;
  - Интиҳоб ва тақсими таҷҳизот;
  - Омода сохтани кормандон барои кор дар маҳалҳо;
  - Таҳияи ҷадвали корҳои саҳроӣ;
  - Гузаронидани ҷамъовариҳои иттилоот дар маҳалҳо;
  - Ташкил намудани воридкунии иттилоот ба пойгоҳи иттилоотӣ;
  - Ташкил намудани таҳвили саволномаҳо ба ташкилотҳои ҷамъовариҳои иттилоот;
  - Саривақт омода шудан ба ҷамъовариҳои маълумоти иловагӣ;
  - Ҳал кардани масъалаҳои иттилоотӣ;
- Вазеҳ кардани тартиби ҷамъовариҳои иттилоот дар ҷойҳо ва вазифаҳои кормандон дар маҳалҳо:

- Вазифаҳои мусоҳибон аз чӣ иборатанд?
- Вазифаҳои роҳбарони саҳрой аз чӣ иборатанд?
- Вазифаҳои мутахассисон оид ба воридкунии иттилоот ба низом аз чӣ иборатанд?

Қадами 12. Таҳлил ва муайян намудани мушкилот: пас аз гузаронидани пурсиши хаттии аҳолии ҳар як ҷамоат, мушкилоти асосии марбут ба дастрасӣ ба адолати судӣ муайян карда шуданд, ки ба муколамаҳои ҷамъиятӣ дар маҳалҳо бароварда шуданд.

ЗАМИМАҶО

1. Луғати истилоҳҳои асосӣ

Мутобиқат – дараҷаи мутобиқати даҳолати башардӯстона ба ҷиҳатҳои хоси эҳтиёт ва шароити маҳаллӣ ва тақвият додани дигар даҳолатҳои башардӯстона аз ҷониби субъектҳои дигари пешниҳоди кумак. Он инчунин дараҷаи баҳисобгирии шароити иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва муҳитизистӣ дар даҳолати башардӯстонаро дарбар гирифта, ба ин васила ба баланд шудани сатҳи масъулиятноки, ҳисоботдиҳӣ ва фойданокӣ мусоидат менамояд:

- **Таҳлили шикоятҳо** ва мурочиатҳои ҷонибҳои манфиатдор. Тарзи баёни шикоятҳо ва фикру андешаҳои ҷонибҳои манфиатдор оид ба хизматрасониҳои пешниҳодшуда.
- **Таҳлили мушкилот.** Барои ҳосил намудани тасаввурот дар бораи мушкилоти асосӣ ва сабабҳои онҳо истифода шуда, дар рафти он тавачҷуҳи асосӣ ба алоқаҳои сабабу натиҷа равона карда мешавад (аксар вақт бо истифодаи «дарахти мушкилот») гузаронида мешавад.
- **Таҳлили самаранокии хароҷот/таҳлили фойданокӣ.** Таҳлиле, ки дар доираи он муқоисаи хароҷоти лоиҳа/барнома (одатан, молиявӣ) бо тамоми пайомадҳо ва таъсироти лоиҳа/барнома, ҳам мусбӣ ва ҳам манфӣ, гузаронида мешавад.
- **Таҳлили хавф.** Таҳлил ё арзёбии омилҳои (ки дар чорҷӯбаи мантиқӣ фарзияҳо номида мешаванд), ки ба иҷрои бомуваффақияти вазифаҳои даҳолати башардӯстонаи амалишаванда таъсир мерасонанд. Омӯзиши ҳамаҷонибаи оқибатҳои эҳтимолии номатлуб ва манфӣ барои ҳаёту саломатии инсон, амвол ё муҳити атроф, ки метавонанд аз паси худ даҳолатҳо ба манфиати рушдро ба амал оранд.
- **Мансубият.** Дараҷаи мансубияти имконпазири ягон тағйироти мушоҳидашаванда ё ченшаванда ба даҳолати башардӯстонаи мушаххас дар муқоиса бо омилҳои (сабабҳои) дигар.
- **Аудит.** Арзёбие, ки бо мақсади санҷиши мувофиқат ба қоидаҳои муқарраршуда, талаботи меъёрӣ, тартибҳо ва ваколатҳо анҷом дода мешавад. Аудит аз арзёбӣ бо он фарқ мекунад, ки мақсади асосии он тасдиқи муътамадӣ ва мувофиқат ба талабот мебошад, на қазоват дар бораи арзиш.
- **Манфиатгирандагон (гирандагони кумак).** Шахсон, гурӯҳҳо ё ташкилотҳои (лоиҳавӣ ва ғайрилоиҳавӣ), ки ба таври мустақим

ё ғайримустақим аз даҳолати башардўстона (лоиҳа/барнома) манфиат мегиранд.

- **Саҳеҳият.** Ҳамчун мафҳуми дар методологияи арзёбӣ истифодашаванда, ки маънои дараҷаи стратегии ҷамъоварӣ ва воситаҳои коркарди иттилоотро дорад, ҷенкунии нишондиҳандаи лозимиро таъмин менамояд. Саҳеҳияти дохилӣ маънои дараҷаи дақиқияти инъикоси вазъи воқеии корҳо тавассути иттилоотро дорад, дар ҳоле ки ҳаққонияти беруна имкони ҷамъбастунии натиҷаҳои таҳқиқот нисбати гурӯҳҳо, шароит, тарзҳои муруҷиат ва натиҷаҳои ниҳоиро ифода менамояд.
- **Бузургии фарқият.** Ҳамчун мафҳуми ҳангоми ҷенкунии индикаторҳои таҳияшуда истифодашаванда, фарқияти байни қимати нақшавӣ ва натиҷаи воқеии иҷрои индикатор – фоизи ноил шудан ба қимати нақшавиро (таносуби қимати воқеӣ ва қимати нақшавӣ) ифода мекунад. Масалан, агар ҳангоми гузаронидани арзёбӣ иштироки даҳ ҷомеа ба нақша гирифта шуда бошад, аммо дарвоқеъ танҳои панҷтои онҳо иштирок намуданд, он гоҳ бузургии фарқият 50% (панҷ ҷомеа /даҳ ҷомеа = 50%) мешавад.
- **Сармоягузориҳо.** Ҳамчун мафҳуми дар ҷорҷӯбаи мантиқиву сохтории лоиҳа/барнома истифодашаванда, ки маънои захираҳои молиявӣ, инсонӣ ва моддиеро дорад, ки барои барои амалисозии фаъолият заруранд.
- **Арзёбии беруна ё мустақил.** Аз ҷониби коршиносоне гузаронида мешавад, ки ба ҳайати кормандони лоиҳа/барнома дохил намешаванд. Ин дараҷаи муайяни воқеъбинона будани арзёбиро таъмин менамояд ва аксар вақт барои гузаронидани экспертизаи техникӣ имкониятҳо фароҳам меорад.
- **Арзёбии дохилӣ ё хударзёбӣ.** Аз ҷониби шахсоне гузаронида мешавад, ки барои амалисозии лоиҳа/барнома масъул мебошанд. Одатан, ба иштироки якҷоя асос ёфта, ба мустаҳкам шудани ҳисси масъулият ва ҳамдигарфаҳмӣ дар байни кормандони лоиҳа/барнома мусоидат менамояд.
- **Таъсир.** Таъсироти мусбӣ ва манфӣ, асосӣ ва дуюмдараҷаи дарозмуддати даҳолати башардўстонаи мустақим ё ғайримустақим, мақсаднок ё беиштиёр.
- **Фаъолияти ихтиёрӣ (довталабона).** Фаъолияти, ки бо интихоби озодонаи шахрванд, на бо мақсади гирифтани манфиати моддӣ ё молиявӣ, ё таҳти фишори омилҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ё сиёсӣ амалӣ карда мешавад.
- **Ихтиёриён (довталабон).** Шахсоне, ки дар давоми соли ҳисоботӣ на камтар аз ҷор соат ҳамчун ихтиёрӣ кор кардаанд.

- **Иттилооти дуҷумдараҷа.** Иттилооте, ки бевосита аз ҷониби қормандон ва барои мақсадҳои лоиҳа/барнома ҷамъоварӣ карда намешаванд, вале бо вучуди ин метавонанд эҳтиёҷоти иттилоотии лоиҳа/барномаро таъмин гардонанд.
- **Намуна.** Зермаҷмуи маҷмуи додашудаи аҳоли, ки барои омӯхтани он маҷмуъ ё баровардани ҳулоса дар бораи он интиҳоб карда шудааст. Тартиб додани намуна (раванди интиҳоби воҳидҳо барои маҷмуи тасодуфан интиҳобшуда) – яке аз ҷиҳатҳои асосии раванди банақшагирии ҷамъоварии иттилооти аввалия. Намунаи тасодуфӣ (эҳтимолиятӣ) дорои шумораи муайяни воҳидҳои мебошад, ки иттилоот оид ба онҳо бо ёрии усулҳои омӯрӣ барои ба даст овардани ҷамъбастиҳои то ҳадди имкон дақиқтари маҷмуи нисбатан умумитар қоркард мешавад. Намунаи ҳадафманд (ғайритасодуфӣ) дорои воҳидҳои мебошад, ки пешакӣ аз рӯи принсипи муайян бо назардошти бароҳати ва ё дигар омилҳои интиҳоб шудаанд. Одатан, суҳан дар бораи маҷмуи андозааш хурдтари махсусан интиҳобшудаи аҳоли меравад, ки натиҷаҳои қоркарди иттилоот барои он аз ҷиҳати омӯрӣ аз нуқтаи назари интиқоли ин натиҷаҳо ба маҷмуи бузургтари аҳоли қамтар боэътимод мебошанд.
- **Фарзия.** Ҳамчун мафҳуме, ки дар қорҷӯбаи мантиқии таҳияшуда истифода мешавад, шароитеро ифода мекунад, ки барои иҷрои бомуваффақияти вазифаҳо заруранд. Фарзия тавассути аз нав баён қардани хавф ҳамчун шароите, ки аз он қанорагирӣ қардан зарур аст, дар намуди ибораи маънояш «омиле, ки бояд боқӣ монад» ифода қарда мешавад. Масалан, хавфи «Бад шудани вазъи сиёсӣ ва амниятӣ» метавонад дар шакли фарзия аз нав баён қарда шавад: «вазъи сиёсӣ ва амниятӣ устувор боқӣ мемонад». Танҳо он хавфҳои аз нав баён қардан мумкин аст, ки эҳтимолияти онҳо қой дорад, вале садфоиза нест. Чунин хавфҳо бояд ошқор ва мониторинг қарда шаванд.
- **Вазифа.** Дар қорҷӯбаи мантиқии лоиҳа/барнома ҳамчун мафҳуми ҷамъбастиқунанда нисбати натиҷаҳои асосӣ (назарияи тағйирот) дар суҳуни чапи қорҷӯбаи мантиқӣ, ки лоиҳа/барнома саъй менамояд то ба онҳо ноил гардад, истифода мешавад.
- **Қониби манфиатдор.** Шахс ё гурӯҳи шахсоне, ки ба таври мустақим ё ғайримустақим дар амалисозӣ ва иҷрои вазифаҳои даҳолати башардӯстона (лоиҳа/барнома) ва/ё арзёбии он манфиатдоранд ё нақш мебозанд.

- **Арзёбии ниҳоии лоиҳа/барнома.** Баъзан пас аз анҷом ёфтани лоиҳа/барнома барои арзёбии дарозмуддати таъсир ва устуворӣ анҷом дода мешавад.
- **Таҳриф.** Вақте ба амал меояд, ки возеҳӣ ва дақиқии ченкунӣ аз сабаби таъсири таҷриба, ақдидаҳо ва фарзияҳои муҳаққиқ ё истифодаи воситаҳо ва бархӯрдҳои муайян ҳангоми гузаронидани ченкунӣ ва таҳлил зери таҳдид қарор мегирад. Таҳрифи тасодуфӣ дар натиҷаи интиҳоби бесифати воҳидҳо дар маҷмуи тасодуфӣ ба амал омада, дар ин ҳолат маҷмуи таҳқиқшавандаи аҳолий, макон ё давраи вақт нисбати маҷмуи бузургтари аҳолий ё доираи васеътари заминаи рӯйдодҳои омӯхташаванда дорои қобилияти намояндагӣ нестанд. Таҳриф ҳангоми ченкунӣ натиҷаи ченкунии бесифати иттилоот мебошад – ё бинобар интиҳоби нодурусти воситаи ченкунӣ, ё бинобар норасоӣҳо дар кори мутахассис оид ба ҷамъовариҳои иттилоот. Таҳриф ҳангоми таҳлил натиҷаи таҳлили бесифати иттилооти ҷамъоваришуда мебошад.
- **Таҳқиқи вазъи ниҳой.** Ченкуниё, ки дар марҳилаи анҷомёбии лоиҳа/барнома (одатан дар доираи арзёбии ниҳой) бо мақсади муқоиса бо вазъи ибтидоӣ ва арзёбии тағйироти баамалнома гузаронида шудааст.
- **Манбаъ. Манбаъи аввалия** (шахси алоҳида ё ҳуҷҷат), ки ҳамчун объекти дархост барои мақсадҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбӣ муайян карда мешавад.
- **Вазъи ибтидоӣ.** Нуқтаи назоратӣ то оғози даҳлати башардӯстона, ки нисбати он минбаъд пешрафти бадастомада чен карда мешавад ва муқоиса гузаронида мешавад. Таҳқиқи вазъи ибтидоӣ – таҳлил ё таҳқиқ бо тавсифи шароити ибтидоӣ (индикаторҳои мувофиқ) то оғози лоиҳа/барнома, ки бо он дар марҳилаҳои баъдина муқоисаи гузаронида мешавад.
- **Натиҷаҳои арзёбии ҷамъбасти.** Дар охири лоиҳа/барнома бо мақсади арзёбии самаранокӣ ва таъсири он гузаронида мешавад.
- **Иттилоот/усулҳои сифатӣ.** Имкон медиҳанд, ки объекти таҳқиқот ба воситаи калимаҳо таҳлил карда ва шарҳ дода шавад (мушоҳидаҳои ҳуҷҷатӣ, тавсифи ҳолатҳои қобили намояндагӣ, ақдидаҳо, қазоватҳои баҳодиханда ва ғ.) Усулҳои сифатии ба даст овардани иттилоот, маъмулан, бо истифодаи тарзҳои нимсохтори таҳқиқот (масалан, мушоҳидаҳо ва пурсишҳо) бо мақсади ҳосил намудани тасаввуроти амиқтар дар бораи мақсадҳо, эътиқодҳо, ҳавасмандиҳо ва рафтори

мавҷудаи одамон алоқаманданд. Ин усулҳо ба сатҳи баландтари ҷалбшавӣ ва инъикосгарии иштирокчиёни таҳқиқот нигаронида шудаанд.

- **Арзёбии кластерӣ/соҳавӣ.** Арзёбии фаъолиятҳо, лоиҳаҳо ё барномаҳои ҳамҷавор, ки одатан дар ҷойҳои гуногун аз ҷониби якҷанд ташкилотҳо анҷом дода мешаванд.
- **Иттилоот/усулҳои миқдорӣ.** Имкон медиҳанд, ки объекти таҳқиқот ба воситаи ададҳо (масалан, рақамҳо, коэффисиентҳо, фоизҳо, ҳиссаҳо, ҳолҳои миёна ва ғ.) чен карда ва тавфсир дода шаванд.
- **Усулҳои миқдорӣ,** маъмулан, бо истифодаи тартибҳои сохторноки таҳқиқотӣ (масалан, пуршишхое, ки дар онҳо ҷавобҳо рамзгузорӣ мешаванд) алоқаманд буда, имкони ба даст овардани иттилооти дақиқро фароҳам меоранд, ки онро бо мақсади муқоиса мавриди таҳлили омӯрӣ ва интишор (нусхабардорӣ) қарор додан мумкин аст.
- **Натиҷаи ниҳой.** Ҳамчун мафҳуми ба сифати унсур дар пайдарпайии вазифаҳои ҷорҷӯбаи мантиқиву сохтори лоиҳа/барнома истифодашаванда маънои натиҷаеро дорад, ки дорои аҳамияти аввалиндараҷа барои ноил шудан ба мақсад (аксар вақт марбут бо тағйирот дар дониш, муносибат ва рафтори намоёндагони гурӯҳи мавриди ҳадаф аз байни аҳолӣ) мебошад.
- **Мониторинги вобаста ба шароит.** Пайгирии вазъияте, ки дар он амалисозии лоиҳа/барнома ба амал меояд, махсусан аз нуқтаи назари таъсир ба хавфҳои ошкоршуда ва фарзияҳо, инчунин ҳама гуна мулоҳизаҳои ба таври ғайриҷашмдошт ба амалномада. Пайгирии вазъият дар маҳалҳо, инчунин шароити васеътари сиёсӣ, ташкилӣ ва молиявӣ, ки ба рафти амалисозии лоиҳа/барнома таъсир мерасонанд, низ ба инҷо дохил мешаванд.
- **Индикатори назоратӣ (ориентир).** Нуқтаи назорати ё стандарте, ки ба сифати эталон истифода шуда, пешрафт ё дастовардҳо бо он муқоиса карда мешаванд. Гирандагони ғайримустақим. Гирандагоне, ки шумораи онҳоро бевосита ҳисоб кардан мумкин нест, зеро онҳо хизматрасониҳоро бидуни тамос бо таҳвилгари хизматрасониҳо ва нуқтаи пешниҳоди онҳо мегиранд.
- **Баррасии танқидӣ.** Имкон медиҳад, ки натиҷаҳо ва таъсирот пайгирӣ карда шаванд, яъне пешрафт дар самти ба даст овардани натиҷаҳои пешбинишуда (вазифаҳо) муайян карда

шавад, ва инчунин мавҷуд будани таъсироти ғайринақшавии (мусбӣ ё манфӣ) эҳтимолӣ ошкор карда шавад.

- **Сохтори мантиқӣ (чорчубаи мантиқӣ).** Ҷадвал (чорчӯба), ки ба таври муъҷаз сохтори қории лоиҳа/барнома, аз ҷумла пайдарпайии мантиқии вазифаҳоеро, ки барои ноил гаштан ба натиҷаҳо (чорабиниҳо, натиҷаҳои фосилавӣ, индикаторҳои ниҳой ва мақсад), индикаторҳо ва василаҳои тафтиши онҳо бо мақсади ченкунии дараҷаи иҷрои вазифаҳо ва фарзияҳои асосӣ бояд дар доираи лоиҳа/барнома иҷрои карда шаванд, муаррифӣ менамояд.
- **Чорабиниҳо.** Ҳамчун мафҳуме, ки ба сифати унсури пайдарпайии вазифаҳо дар Чорчӯбаи мантиқии лоиҳа/барнома истифода мешавад, маъноӣ як қатор амалҳоеро дорад, ки иҷрояшон барои ба даст овардани натиҷаи фосилавии мушаххас пешбинӣ карда шудааст.
- **Метаарзёбӣ.** Барои арзёбӣ кардани ҳуди раванди арзёбӣ истифода мешавад. Ба он амалҳои зерин дохил мешаванд: тартиб додани феҳристи арзёбиҳо, ки ҳангоми интиҳоби намудҳои арзёбӣ дар оянда; ҳамҷоясозии натиҷаҳои арзёбӣ истифода мешавад; санҷиши мувофиқат бо сиёсат ва амалияи пешрафт дар самти гузаронидани арзёбӣ; муайян намудани дараҷаи паҳншавии натиҷаҳои арзёбии гузаронидашуда ва дараҷаи самаранокии истифодаи онҳо дар ҷараёни бадастории дониши ташкилӣ ва ҷорӣ намудани тағйироти ташкилӣ ва ғ.
- **Мониторинг.** Ҷамъоварӣ ва таҳлили мунтазами иттилоот бо мақсади пайгирии пешрафт дар муқоиса бо нақшаи пешбинишуда ва санҷиши мувофиқат ба стандартҳои муқарраршуда. Мониторинг барои ошкор намудани тамоюлҳо ва қонуниятҳо, ислоҳ кардани стратегияҳо ва таъмин намудани қарорҳои асоснок дар ҷараёни идоракунии лоиҳа/барнома кумак мерасонад.
- **Мониторинги манфиатгирандагон.** Пайгирии идроки лоиҳа/барнома аз ҷониби манфиатгирандагон, аз ҷумла, сатҳи қаноатмандии онҳо аз лоиҳа/барнома ва ворид шудани шикоятҳо аз ҷониби онҳо дар мавриди лоиҳа/барнома. Сатҳи иштироки онҳо, тарзи муносибат бо онҳо, дастрасӣ ба захираҳо ва таассуроти умумӣ аз тағйироти ба амалномада низ ба он дохил мешаванд.
- **Мониторинги раванд (фаъолият).** Имкон медиҳад, ки истифодаи воситаҳо ва захираҳо, инчунин пешрафт дар амалисозии фаъолият ва таъмини натиҷаҳои фосилавӣ

пайгирӣ карда шаванд. Дар рафти ин гуна мониторинг тарзи таъмин шудани амалисозии чорабиниҳо, яъне, дараҷаи самаранокии онҳо аз нуқтаи назари масрафи вақт ва захираҳо омӯхта мешавад.

- **Мониторинги натиҷаҳо.** Имкон медиҳад, ки натиҷаҳо ва таъсирот пайгирӣ карда шаванд, яъне, пешрафт дар самти ноилшавӣ ба натиҷаҳо (вазифаҳои) пешбинишуда муайян карда шавад, ва инчунин мавҷуд будани таъсироти ғайринақшавии (мусбӣ ё манфӣ) эҳтимоли ошкор карда шавад.
- **Мониторинги риояи стандартҳо.** Санҷиши мувофиқат ба талаботи донорҳо ва натиҷаҳои пешбинишуда, талаботи грантҳо ва шартномаҳо, қонунҳо ва меъёрҳои маҳаллӣ, инчунин стандартҳои этикӣ.
- **Хароҷоти ғайриҷашмдошт.** Хароҷоти пешбинишуда, ки метавонанд дар рафти амалисозии лоиҳа/барнома ба амал оянд.
- **Қобилияти ҷамъбаस्तкунӣ.** Тавассути дараҷаи қобили қабул будани фарзия дар бораи он, ки маълумоти бадастомада оид ба гурӯҳи аҳолии мавриди ҳадаф дар маҷмуъ дуруст мебошад, натанҳо барои маҷмуи интихобшудаи аҳоли, ки таҳқиқ дар асоси он гузаронида шудааст.
- **Миқдори умумии аҳолии фарогирифташуда.** Одамоне, ки натиҷаҳои иҷрои лоиҳа/барномаро истифода мебаранд, вале онҳоро фавран намегиранд. Масалан, гурӯҳи мавриди ҳадафи аҳоли метавонад натиҷаҳои лоиҳа/барномаро дар ҳолате истифода барад, ки ҳодисаи манфӣ ба амал ояд (масалан, низоми огоҳсозии барвақтӣ).
- **Тасвиб.** Арзёбии умумии зарурат, имконияти амалисозӣ ва эътимоднокии эҳтимолии даҳолати башардӯстона ба манфиати рушд то қабули қарор дар бораи маблағгузорӣ.
- **Арзёбии ниҳой.** **Натиҷаҳои арзёбии ҷамъбастӣ,** ки (аксар вақт аз ҷониби қувваҳои беруна) пас аз анҷом ёфтани лоиҳа/барнома барои муайян намудани дараҷаи ноилшавии лоиҳа/барнома ба мақсадҳои пешбинишуда.
- **Мониторинги ташкилӣ.** Имкон медиҳад, ки устуворӣ, рушди ташкилӣ ва рушди зарфияти кадрӣ дар рафти амалисозии лоиҳа/барнома ва дар ҷараёни ҳамкориҳои мутақобила бо шарикон пайгирӣ карда шавад.
- **Асоси намуна.** Рӯйхати тамоми намоёндагони маҷмуи аҳоли, ки аз онҳо намуна ташаккул дода мешавад (масалан,

чомеаҳои маҳаллӣ ё категорияҳои аҳолӣ: занон, кӯдакон, гурезагон ва ғ.).

- **Ҳисобот.** Раванди пешниҳоди иттилооти таҳлилшуда ба сифати сарчашмаи маълумот ба ҷонибҳои манфиатдор барои истифодаи минбаъда, масалан, барои мақсадҳои идоракунии лоиҳа/барнома, таъмини ҳисоботдиҳӣ ба донорҳо, тарғибот ва ғ. Ҳисоботи дохилӣ бо мақсади гирифтани маълумот дар бораи амалисозии воқеии лоиҳа/барнома омода карда мешавад; он барои бардоштани сабақҳои нақши муҳимтарин бозид, ба ин васила ба қабули қарорҳои самаранок мусоидат менамояд ва дар ниҳояти кор ҳамчун сарчашмаи маълумот барои ҳисоботи беруна хизмат мекунад. Ҳисоботи беруна бо мақсади ба иттилоии ҷонибҳои манфиатдор берун аз ҳайати кормандони лоиҳа/барнома ва ташкилоти амлосозанда расонидани иттилооти зарурӣ омода карда мешавад. Он омили муҳими таъмини ҳисоботдиҳӣ мебошад.
- **Фарогирӣ.** Дараҷаи ҷалбшавии (берун мондани) гурӯҳҳои аҳолӣ ба зумраи гирандагони кумак дар доираи даҳолати башардӯстона ва оқибатҳои мутафарриқи он барои ин гурӯҳҳои аҳолӣ.
- **Аҳолии фарогирифташуда.** Гирандагони мустақим ва ғайримустақим, инчунин дигар шахсоне, ки бо хизматрасониҳои фаро гирифта шудаанд, бо тақсирот ба минтақаҳои хизматрасонӣ.
- **Баҳодихӣ.** Чамъоварӣ, баррасии танқидӣ ва истифодаи мунтазами маълумот дар бораи лоиҳа/барнома, ки бо мақсади беҳтар сохтани равандиҳои бадастории дониш ва амалисозии лоиҳа/барнома анҷом дода мешаванд. Баҳодихӣ – мафҳуми умумӣ, ки баҳодихии аввалия, арзёбӣ, баррасии танқидӣ ва ғайраро дарбар мегирад.
- **Арзёбӣ.** Чорабинӣ оид ба баҳодихӣ, ки дар доираи он қазоват дар бораи арзишмандии пайомад аз кори иҷрошуда ошкор, дарк ва пешниҳод карда мешавад. «Чорабинӣ оид ба баҳодихӣ (то ҳадди аксар воқеъбинона ва то ҳадди имкон мунтазам баргузоршаванда) лоиҳа, барномаи ё сиёсати амалишаванда ё анҷомёфта аз нуқтаи назари сохтор, амалисозӣ ва натиҷабаршии он. Мақсади арзёбӣ аз муайян намудани дараҷаи зарурат ва иҷрои вазифаҳои гузашташуда, дараҷаи манфиат аз сармоягузориҳои ба рушд, инчунин дараҷаи самаранокӣ, таъсир ва қобилияти ҳаётии лоиҳа иборат аст. Натиҷаҳои арзёбӣ бояд манбаи иттилооти муфид ва дуруст бошанд, ки имкон медиҳанд то сабақҳои омӯхташуда

ба раванди қабули қарорҳо, чӣ аз ҷониби гирандагони кумак, ва чӣ аз ҷониби донорҳо, дохил карда шаванд».

- **Арзёбии таъсир.** Ба пайомадҳои лоиҳа/барнома нигаронида шудааст, на ба идоркунӣ ва иҷрои вазифаҳои он. Бинобар ин, он одатан пас аз анҷом ёфтани лоиҳа/барнома дар доираи арзёбии ниҳой ё ex-post арзёбии гузаронида мешавад.
- **Арзёбии дар реҷаи вақти воқеӣ (АРВВ).** Чунин арзёбӣ дар марҳилаи амалисозии лоиҳа/барнома (маъмулан, дар вақти амалиёти фаврӣ) бо мақсади ба даст овардани робитаи мутақобилаи лаҳзавӣ оид ба тағйироти воридшуда, ки барои беҳтар сохтани раванди ҷорӣ амалисозии Лоиҳа пешбинӣ шудаанд, гузаронида мешавад.
- **Арзёбӣ дар асоси бархурди иштироки васеъ.** Бо талошҳои якҷояи манфиатгирандагон ва дигар ҷонибҳои манфиатдори асосӣ гузаронида шуда, метавонад ба васеъ намудани имкониятҳои онҳо, инчунин баланд бардоштани зарфият, масъулият ва дастгирии онҳо мусоидат намояд.
- **Иттилооти аввалия.** Иттилооте, ки бевосита аз ҷониби кормандон лоиҳа/барнома ё тибқи супориши махсус барои таъмин намудани эҳтиёҷоти лоиҳа/барнома ҷамъоварӣ карда мешавад.
- **Нақшаи гузаронидани МваА.** Ҷадвале, ки дар асоси чорҷӯбаи мантиқии лоиҳа/барнома бо мақсади тавсифи муфассали талаботи асосии МваА ба ҳар як индикатор ва фарзия тартиб дода мешавад. Ба сутунҳои ҷадвал, маъмулан, маълумот дар бораи индикаторҳои асосӣ, аз ҷумла, тавсифи муфассали иттилоот оид ба ин индикаторҳо, манбае, ки иттилоот аз он ба даст омадааст, усулҳо ва муҳлатҳои ҷамъовариҳои онҳо, шахсони масъул, шунавандагони мавриди ҳадаф ва таъиноти истифодаи маълумоти бадастомада дохил карда мешаванд.
- **Индикатори нақшавӣ (қимати нақшавӣ).** Ҳамчун мафҳуме, ки ҳангоми пайгирии индикаторҳои таҳияшуда истифода мешавад, маънои бузургии (миқдори) пешбинишудаеро дорад, ки ноилшавӣ ба индикаторро таъмин менамояд.
- **Ҳисоботдиҳӣ.** Уҳдадорӣ оид ба пешниҳоди маълумоти возеҳ ба ҷонибҳои манфиатдор дар бораи дараҷаи мутобиқати натиҷаҳои бадастомада бо нақшаҳои пешбинишуда. Ин мафҳум дар заминаи принципҳои ҳисоботдиҳии мо қарор дорад, ки дар Стратегияи соли 2020 баён шудаанд: муқаррар намудани стандартҳои возеҳ, мониторинг ва пешниҳоди ҳисобот бо воридсозии дастии иттилоот, мубодилаи шаффофи иттилоот, иштироки пурсамари

манфиатгирандагон, истифодаи натиҷабархш ва самарабархши захираҳо, истифодаи низоми бадастории иттилоот ва посухдиҳӣ ба мушкилоти ба ҳал ниёздошта ва шикоятҳо.

- **Индикатор.** Ҳамчун мафҳуме, ки дар чорчӯбаи мантиқиву сохтории лоиҳа/барнома истифода мешавад, воҳиди ченаке мебошад, ки барои муайян намудани пешрафт дар самти ноилшавӣ ба натиҷаи нақшавӣ (ичрои вазифаи гузошташуда) кумак мерасонад.
- **Барнома.** Як қатор лоиҳаҳои бо ҳам алоқаманд, ки бо мақсади иҷро намудани вазифаҳои мушаххас дар муддати вақти додашуда ва дар ҳудуди бучет ва параметрҳои иҷроиши муқарраршуда амалӣ карда мешаванд. Барномаҳое, ки ба мақсади умумӣ равона карда шудаанд, дар як воҳиди ташкилӣ муттаҳид карда мешаванд (нақшаи кишвар, амалиёт, эътилоф ва ғ.).
- **Лоиҳа.** Маҷмуи чорабиниҳои ба ҳам алоқаманд, ки ба иҷрои вазифаҳои гузошташуда дар муддати вақти додашуда ва дар ҳудуди бучет ва параметрҳои иҷроиши муқарраршуда нигаронида шудааст. Лоиҳаҳое, ки ба мақсади умумӣ нигаронида шудаанд, дар барнома муттаҳид карда мешаванд.
- **Натиҷаи фосилавӣ.** Ҳамчун мафҳуме, ки ба сифати унсури пайдарпайии вазифаҳо дар чорчӯбаи мантиқии лоиҳа/барнома истифода мешавад, маънои маҳсулоти моддӣ, молҳо, хизматрасониҳо ва дигар натиҷаҳои бевоситаи даҳолати башардӯстонаро дорад, ки бадастории натиҷаҳои ниҳоиро таъмин менамоянд.
- **Гирандагони мустақими кумак.** Шумораи истеъмолкунандагони хизматрасониҳое, ки аз ҷониби таҳвилгар аз номи Федератсия дар нуқтаи пешниҳоди чунин хизматрасониҳо пешниҳод карда мешавад.
- **Паҳнсозии иттилоот.** Мазмуни тарзи ба истифодабарандагон расонидани иттилоотро (ҳисоботҳоро) дорад.
- **Натиҷаҳо.** Пайомадҳои даҳолати башардӯстонаи (лоиҳа/барнома) мушаххас, ки метавонанд нақшавӣ ё ғайринақшавӣ, мусбӣ ё манфӣ бошанд. Дар чорчӯбаи мантиқиву сохтории таҳияшуда ба натиҷаҳои сатҳи баландтарин натиҷаҳои фосилавӣ, натиҷаҳои ниҳой ва мақсад дохил мешаванд.
- **Арзёбии якҷоя.** Бо талошҳои якҷояи зиёда аз як шарик, ки дар амалисозии лоиҳа/барнома иштирок менамоянд, гузаронида мешавад ва метавонад баҳри ба роҳ мондани ҳамдигарфаҳмӣ дар сатҳҳои гуногун, ва инчунин таъмини эътимод ва дастгирии дастаҷамъона мусоидат намояд.

- **Мувофиқат.** Дараҷаи даҳолати башардӯстона, ки ба вазифаҳои аввалиндараҷаи гурӯҳи мавриди ҳадаф (яъне, аҳолии маҳаллӣ ва донор) мувофиқат менамояд. Мафҳуми мазкур тамоми бархӯрдҳо ба расонидани кумакро тавсиф медиҳад, ки ба тариқи беҳтарин ба қаноатмандсозии эҳтиёҷоти ошкоршуда мутобиқ мебошанд.
- **Мониторинги иҷтимоӣ** – низоми илман асоснокӣ чамъоварӣ, чамъбаст ва таҳлили даврии иттилооти иҷтимоӣ ва пешниҳоди иттилооти бадастомада барои қабули қарорҳои стратегӣ ва тактикӣ дар сатҳҳои гуногуни идоракунии.
- **Арзёбии миёнамуҳлат.** Арзёбии ташаққулдиҳанда, ки дар миёнаи раванди амалисозии лоиҳа/барнома гузаронида мешавад.
- **Чадвали пайгирии индикаторҳо** (ҶПИ). Воситаи идоракунии иттилоот барои баҳисобгирӣ ва мониторинги иҷроии индикаторҳо (қиматҳои нақшавӣ ва воқеӣ ва фоизҳои иҷроии нақша). Иттилооти барои идоракунии лоиҳа/барнома ва амалисозии он заруриро муҳайё месозад.
- **Арзёбии мавзӯӣ.** Ба мавзӯи мкшахас, масалан, ҷиҳатҳои гендери ё ҳифзи муҳити зист нигаронида шудааст. Одатан, барои якҷиҳад лоиҳаҳо/барномаҳо ё дар доираи тамоми ташкилот ҳамзамон гузаронида мешавад.
- **Супориши техникӣ (СТ).** Ҳуҷҷати хаттӣ, ки дар он мақсад ва ҳаҷми кор оид ба арзёбӣ, талабот ба методологияи арзёбӣ, стандарти арзёбии самаранокии фаъолият, ё намудҳои таҳлил, ки гузарониданашон зарур аст, ҳаҷми вақт ва захираҳои ҷудошуда, талабот ба ҳисобот баён карда шудаанд.
- **Дақиқӣ.** Дараҷаи имконпазири ченкунии иттилоот аз ҷониби муҳаққиқони гуногун дар давраи тӯлонӣ бо возеҳият ва пайдарпайии яхела.
- **Триангулятсия.** Истифодаи ҳамзамони якҷиҳад манбаъҳо ва/ё усулҳои гуногуни чамъоварии иттилоот. Муттаҳидсозии (ҳамҷоякунии) манбаъҳо ва усулҳои гуногун раванди санҷиши ҷиллики иттилоотро осонтар мекунад ва сатҳи таҳрифи онҳоро паст менамояд, ки ин иттилоотро дақиқтар, дурусттар ва пурратар мегардонад.
- **Идоракунии иттилоот.** Ба мафҳуми мазкур равандҳо ва низомҳои дохил мешаванд, ки нигоҳдорӣ, идоракунии ва таъмини дастрасӣ ба иттилооти мониторинг ва арзёбиро, ки дар доираи лоиҳа/барнома анҷом дода мешаванд, ба таври мунтазам ва бозётимод кафолат медиҳанд.

- **Идоракунии ба натиҷа равонашуда** (ИНР). Бархӯрд ба идоракунии лоиҳа/барнома, ки ба муайянсозии возеҳи натиҷаҳо, инчунин методология ва воситаҳои асосӣ ёфтааст, ки барои ченкунӣ ва бадастории онҳо заруранд.
- **Устуворӣ**. Дараҷаи эҳтимолияти боқӣ мондани манфиатҳои даҳолати башардӯстона пас аз қатъ шудани маблағгузорӣ аз ҷониби донорҳо. Мафҳуми мазкур устувории муҳитизистӣ, институтсионалӣ ва молиявиро дарбар мегирад.
- **Қимати воқеӣ**. Мафҳуме, ки ҳангоми ченкунии бузургии иҷрои нишондиҳанда истифода мешавад. Он қимати ҳақиқии индикатор дар давраи ҳисоботие мебошад, ки дар рафти он чен карда шудааст.
- **Мониторинги молиявӣ**. Пайгирӣ ва баҳисобгирии хароҷотро барои ҳар як намуди воситаҳо ва ҷорабиниҳо дар доираи моддаҳои қаблан муайяншудаи хароҷот таъмин менамояд.
- **Арзёбии ташаккулдиҳанда**. Дар марҳилаи амалисозии лоиҳа/барнома бо мақсади баланд бардоштани самаранокии фаъолият ва арзёбии мувофиқат ба талаботи муқарраршуда гузаронида мешавад.
- **Гурӯҳи аҳолии мавриди ҳадаф**. Гурӯҳи муайяни шахсон ё ташкилотҳо, ки даҳолати башардӯстона (лоиҳа/барнома) ба манфиати онҳо амалӣ карда мешавад.
- **Мақсад**. Ҳамчун мафҳуме, ки ба сифати унсури пайдарпайии ваифаҳо дар ҷорҷубаи мантиқии лоиҳа/барнома истифода мешавад, мазмуни натиҷаи дарзмуддотро дорад, ки иҷрои он дар доираи даҳолати башардӯстонаи мушаххас (ҳатто агар ба даст овардани ин гуна натиҷаҳо аз доираи имкониятҳои лоиҳа/барномаи ҷудогона берун бошад – масалан, барномаи таъминоти ғизо ё барнома оид ба пешгирии паҳншавии табларза метавонанд ба ҳадафи беҳтар сохтани саломатии аҳолии мусоидат намоянд) ба нақша гирифта шудааст.
- **Возеҳият** – дараҷаи ченкунии иттилооти ҷамъоваришуда.
- **Сарфачӯӣ**. Нишондиҳандаи дараҷаи ба даст омадани натиҷаҳо бо хароҷоти камтарини имконпазир, яъне, то кадом андоза захираҳои харҷшуда (маблағҳои пулӣ, донишҳои касбӣ, вқт ва ғ.) сарфакорона ба натиҷаҳо табдил дода шудаанд.
- **Самаранокӣ**. Нишондиҳандаи он, ки даҳолати башардӯстона то чӣ андоза ба натиҷаҳои нақшавии наздиктарин ноил гаштааст ё, эҳтимолан ноил мегардад.
- **Арзёбии Expost** (арзёбӣ аз рӯи далелҳо). Каме пас аз амалисозии лоиҳа/барнома бо мақсади арзёбии таъсир ва устувории дарозмуддат гузаронида мешавад.

- **SWOT-таҳлил.** Барои арзёбии ҷиҳатҳои қавӣ ва заифи тарафҳо, инчунин имкониятҳо ва таҳдидҳо дар фаъолияти ташкилот/гурӯҳи одамон (масалан, аҳолии маҳаллӣ) ё дар доираи даҳлати башардӯстона (лоиҳа/барнома) гузаронида мешавад.

2. УСУЛҲО ВА ВОСИТАҲОИ АСОСИ ҶАМЪОВАРИИ ИТТИЛОТ

- ❖ Санҷиши озмоишгоҳӣ. Ченкунии дақиқи рӯйдоди объективии мушаххас, масалан, вазни навзодон ё сифати оби нӯшоқӣ.
- ❖ **Мини-таҳқиқот.** Иттилооте, ки дар рафти мусоҳиба бо 25–50 посухдиҳандагон ҷамъ оварда шудааст, ки одатан бо истифодаи усули намунаи пешакӣ муайяншуда интиҳоб карда мешаванд. Саволномаҳои сохтордор бо миқдори маҳдуди саволҳое, ки танҳо як ҷавобро талаб мекунанд, барои ба даст овардани иттилооти миқдорие истифода мешаванд, ки онро зуд ҷамъоварӣ ва таҳлил кардан мумкин аст.
- ❖ **Тағйироти муҳимтарин (MSC).** Усули мониторинг дар асоси бархурди иштироки васеъ, ки ба тавсифи тағйироти муҳимтарин ва арзишмандтарин асос ёфтааст, на балки ба индикаторҳо. Онҳо манзараи возеҳи натиҷаҳои кор оид ба рушдро ташаккул медиҳанд ва барои муколама дар бораи вазифаҳо ва арзишмандии барномаҳои рушд замина фароҳам меоранд:
  - **Мушоҳидаи иштирокчиён.** Усуле, ки онро сараввал антропологҳо (олимоне, ки инсониятро меомӯзанд) истифода бурдаанд; он аз таҳқиқотчӣ сарфи вақти назаррас (рӯзҳо) бо гурӯҳи таҳқиқшаванда ва ҳамкорӣ бо аъзои он дар нақши иштирокчиро, ки ба ҷомеаи таҳқиқшаванда мансуб аст, талаб менамояд. Чунин усул имкон медиҳад, ки мушоҳидаҳое ҷамъ оварда шаванд, ки дар акси ҳол метавонистанд нодида гирифта шаванд, аммо он сарфи зиёди вақтро талаб мекунад.
  - **Усули экспресс-арзёбӣ дар асоси иштироки васеъ** (ё арзёбии деҳот дар асоси иштирок) (АДИ). Усули ҷалби аъзои ҷомеа бо мақсади беҳтар дарк намудани ақидаи ҷамъиятӣ оид ба масъалаи мушаххас истифода мешавад. Одатан, чунин арзёбии зуд ва бошиддат – дар мuddати ду-се ҳафта, гузаронида мешавад. Усулҳои гузаронидан аз мусоҳибаҳо, фокус-гурӯҳҳо ва харитакашии ҷомеа иборатанд.

- **Саволнома.** Восита барои ҷамъовари иттилоот, ки дорои якчанд саволи ба таври муназзам тартибдодашуда ва як қатор дастурҳо барои мутахассисон оид ба ҷамъовари иттилоот/мусоҳиб дар бораи тарзи додани саволҳо (маъмулан, ҳангоми гузаронидани таҳқиқот истифода мешавад).
- **Экспресс-арзёбӣ.** Усули зуд ва камхарҷи ҷамъовари мунтазами иттилоот бо мақсади қабули қарорҳо бо истифодаи усулҳои миқдорӣ ва сифатӣ, аз қабили сафар ба маҳалҳо, мушоҳида ва таҳқиқоти интихобӣ. Усули мазкур бо усули арзёбӣ дар асоси иштироки васеъ ҷиҳатҳои муштараки зиёд дорад (масалан, истифодаи триангулятсия ва гурӯҳҳои серпрофил). Яке аз муҳимтарин принципҳои эътироф намудани нақши бағоят муҳими донише мебошад, ки сокинони маҳаллӣ ҳангоми қабули қарорҳо доранд.
- **Таҳлили иттилооти оморӣ.** Таҳлили натиҷаҳои баҳисобгирии аҳоли, таҳқиқоти илмӣ ва дигар манбаъҳои иттилооти оморӣ.
- **Таърих.** Ҳикоя дар бораи як ё якчанд ҳодисаҳо. Таърихи муваффақият таъсирро бо роҳи баёни муфассали таҷрибаи мусбӣ ин ё он одам дар шакли озод намоиш медиҳад. Дар ҳикояи сабақомӯз таваҷҷуҳи бештар ба сабақҳои омӯхташуда дар асоси таҷрибаи мусбӣ ё манфии шахсӣ (агар мавҷуд бошад), ки бо лоиҳа/барнома алоқаманд аст, равона карда мешавад.
- **Таҳқиқ.** Ҷамъовари муназзами иттилоот дар байни гурӯҳи муайяни аҳоли, одатан, тавассути мусоҳиба ё саволномаҳо, нисбати намунаи категорияҳои аҳоли (масалан, шахсони алоҳида, гирандагони кумак ва калонсолон). Таҳқиқ бо ҷалби мутахассисон– таҳқиқе, ки аз ҷониби шахси махсусан омӯзонидашуда (мутахассис оид ба ҷамъовари иттилоот/барӯйхатгиранда), ки ҷавобҳои посухдиҳандагонро дарҷ менамояд, гузаронида мешавад. Таҳқиқи мустақилона – таҳқиқи хаттӣ, ки аз ҷониби посухдиҳанда дар муҳити гурӯҳӣ ё маҳали ҷудогона анҷом дода мешавад. Посухдиҳандагон бояд саводнок бошанд.
- **Усулҳои аёни.** Бо мақсади таҳқиқи масъалаҳои омӯхташаванда, иштирокчиён харитаҳо, диаграммаҳо, тақвимҳо, графикҳо ва дигар тасвирҳои аёни тартиб медиҳанд. Аз иштирокчиён хоҳиш намудан мумкин аст, ки

ба саволҳои гузоштаи мусоҳиб ҷавобҳои аёни диҳанд, масалан, харитаи атрофро кашанд. Усули мазкур махсусан дар он ҳолатҳое самаранок аст, ки усулҳои шифоҳӣ метавонанд аз сабаби бесаводии намояндагони гурӯҳҳои мавриди ҳадаф, бо забонҳои гуногун сухан гуфтани иштирокчиёни онҳо, ё дар вазъиятҳои дигар, вақте ки бо калимаҳо ё ҳарфҳо ифода кардани маълумот душвор аст, мушкилот ба амал оранд.

3. УСУЛИ «МОДЕЛИ ПУРСИШ»

Дар амалия, барои арзёбии сифати мониторинги иҷтимоӣ баррасӣ намудани масъалаи манфиатнокии натиҷаҳои он барои **ШҚҚ (шахси қабулунандаи қарор)** бағоят муҳим аст. Дарвоқеъ, чунин масъала метавонад бо усули арзёбие, ки бо номи «моделҳои пурсиш» маъмул аст, ҳал карда шавад. Сохтори он имкон медиҳад, ки:

- а. меъёрҳои ҳангоми арзёбӣ истифодашаванда ба таври ғайримустақим ифода карда шаванд;
- б. ҳанӯз аз оғоз моҳияти мушкилоти иҷтимоӣ ошкор карда шавад ва унсурҳои асосии он муайян карда шаванд;
- в. меъёрҳои ҷустуҷӯи иттилооти иловагии марбут пайдо карда шаванд;
- г. дурустии онҳо дар ҳар як ҳолати ҷудогона санҷида шавад.

Модел марҳилаҳои зерини пурсишро дарбар мегирад:

1. эҳтиётот
2. сабабҳои асосӣ
3. алоқамандӣ
4. дурустӣ.

Дар марҳилаи **эҳтиётот (1)** ҳал бо мақсади муайян намудани маълумоте, ки бояд дар ҷараёни мониторинги иҷтимоӣ ба даст ояд, мундариҷа, даври вақти фарогирифтаи он, инчунин дараҷаи асоснокии низоми ҷамъоварӣ, ҷамъбаст ва таҳлили иттилоот таҳлил карда мешавад.

Саволҳои мушаххасе, ки ба марҳилаи мазкур мансубанд, чунин мебошанд.

1.1. Натиҷаҳои мониторинги иҷтимоӣ ба кӣ лозиманд: фарди алоҳида, гурӯҳи афрод, ниҳоди иҷтимоӣ ё ҷомеа дар маҷмуъ?

1.2. Донистани кадом чиз дар бораи шахси муайян (ниҳоди иҷтимоӣ) мароқовар аст? Ин натанҳо аз ҳуди субъект, балки аз қарори мушаххасе вобаста аст, ки бояд қабул карда шавад.

1.3. Эҳтиёҷ ба мониторинги иҷтимоӣ то кадом дараҷа таъҷилист? Ин савол ба муайян намудани сохтори арзишҳое, ки шахси амалкунанда пайравӣ менамояд, равона карда шудааст. Донистани он, ки ба даст овардани кадом натиҷаҳо зарур аст, онҳо (барои субъект) то чи андоза арзишманд ва таъҷили (барои қарор) ҳастанд, муҳим аст. Ҷавоб барои муайян намудани дақиқии иттилооти аввалия ва заҳматталабии арзёбии натиҷаҳои ниҳой меёрҳо фароҳам меорад.

1.4. Уфуқи пешгӯии иттилооте, ки дар асоси мониторинги иҷтимоӣ ба даст омадааст, чӣ гуна бояд бошад? Ин аз он вобаста аст, ки кадом корро иҷро кардан лозим аст – аз лаҳзаи ворид шудани иттилоот, тавассути қабули қарор ва то амалисозии ниҳоии он, инчунин, барои ин чӣ қадар вақт лозим меояд.

Дар марҳилаи **сабаби асосӣ (2)** омилҳое ошкор карда мешаванд, ки метавонанд боиси тағйир ёфтани усулҳои мониторинг гарданд. Пурсиш дар ин марҳила ба таври итеративӣ гузаронида мешавад – ҳар дафъа як омиле ошкор карда мешавад, ки метавонад боиси чунин тағйирот гардад, ва пасон аниқ карда мешавад, ки чӣ метавонад сабабгори тағйирёбии ҳуди он гардад. Натиҷаи ниҳоии ин марҳила "дарахти мақсадҳои" барои объекти иҷтимоии баррасишаванда хос, ки сатҳи поёнии сабабҳои "заминавии" он аз шумораи маҳдуди унсурҳои чандин қарат такроршаванда (вазифаҳои иҷтимоӣ) иборат аст.

Саволҳои мушаххаси зерин метавонанд ба гузаронидани марҳилаи мазкур кумак расонанд:

2.1. Объекти иҷтимоии мавриди омӯзиш чӣ тавр тағйир ёфта метавонад? Дар ин сурат, вазъи он таҳлил карда мешавад, шаклҳои имконпазири тағйирот аз ҷиҳати андоза (сатҳи имкониятҳо), таркиби ҷузъҳо ва алоқаманди байни онҳо муайян карда мешаванд.

2.2. Кадом омилҳо метавонанд боиси тағйир ёфтани хусусиятҳои объекти иҷтимоӣ гарданд ва ба сифати мониторинг таъсир расонанд? Ҳар яке аз шаклҳои қаблан номбаршуда таҳқиқ карда шуда, сабабҳои эҳтимолии тағйирёбии онҳо бо назардошти ҷиҳатҳои иҷтимоиву иқтисодӣ, ташкиливу идорӣ, иҷтимоиву сиёсӣ, иҷтимоиву фарҳангӣ, зехнӣ, ахлоқӣ, муҳитизистӣ, иҷтимоиву

технологӣ ва дигар ҷиҳатҳои муҳити атроф муайян карда мешаванд.

2.3. Чӣ метавонад сабабгори тағйирёбии ҳар яке аз омилҳои ошкоршуда гардад? Чунин тартиби итеративӣ бояд то ба даст омадани маҷмуи сабабҳои "заминавӣ", ки омӯзиши минбаъдаашон нолозим шуморида мешавад, тақрибан анҷом дода мешавад.

2.4. Унсурҳои асосии объекти иҷтимоии баррасишаванда кадомҳоянд?

Марҳилаҳои минбаъдаи модел пеш аз ҳама ба арзёбии он натиҷаҳои мониторинг равона карда шудаанд, ки дорои хусусияти дурнамоҳои ҷустуҷӯии рушди иҷтимоии объектҳо буда, барои қабули қарорҳо заминаи иттилоотӣ фароҳам меоранд.

Дар марҳилаи **алоқамандӣ (3)** таҳлили миқдори иттилооти ҷамъоваришуда дар бораи омилҳои қаблан муайяншуда, ки ба объектҳои иҷтимоии мавриди баррасӣ таъсир мерасонанд, гузаронида мешавад. Барои арзёбии сифати мониторинги иҷтимоӣ, унсурҳои асосиро аз рӯи намуд гурӯҳбандӣ намудан лозим аст: «алоқаманд ва ба ҳисоб гирифташуда», «алоқаманд, вале ба ҳисоб гирифтанишуда» ва «ғайриалоқаманд, вале ба ҳисоб гирифташуда».

Дар марҳилаи **дурустӣ (4)** унсурҳои зарурӣ («алоқаманд ва ба ҳисоб гирифташуда») ва воқеан мавҷудбудаи маълумот аз нуқтаи назари дурустӣ арзёбӣ карда мешаванд.

Дар марҳилаи маъруза саволҳои мушаххаси зерин имконпазиранд.

4.1. Оё усули мониторинги иҷтимоӣ бозистеҳсолшаванда аст? Оё тарзҳои бозистеҳсолшавандаи (аз ҷумла, қазоватҳои беихтиёронӣ ба коршиносӣ) ба даст овардани натиҷаҳо ошкор карда мешаванд?

4.2. Оё онҳо аз рӯи аломатҳои зоҳирӣ (ба қоидаҳои мантиқӣ қолабӣ мувофиқат мекунанд ва ҳатогиҳои мантиқӣ надоранд) тарзҳои бозистеҳсолшавандаи усул мебошанд?

4.3. Кадом фарзияҳо иттилооти гузашта ва ҷорӣ дар бораи вазъи объекти иҷтимоиро бо рафтори ояндаи он рабт медиҳанд?

4.4. Оё фарзияҳо ба таври лозимӣ тавсиф дода шудаанд? Оё шартҳои муайян карда мешаванд, ки фарзияҳо тибқи онҳо қобили татбиқ мебошанд ва маълумоте ошкор карда мешавад, ки барои тасдиқи онҳо зарур аст.

Баъзе саволҳои ёрирасон.

Ин фарзия статикӣ аст (ба ҳолати объекти иҷтимоӣ дар лаҳзаи муайяни вақт мансуб аст) ё динамикӣ (аз нуқтаи назари категорияҳо ва мафҳумҳои назарияи тағйироти иҷтимоӣ изҳороти катъӣ мебошад)?

Ин фарзия воқеъбинона аст (ба ҳодисаҳои дахл дорад, ки аз ақидаи инсон вобаста нестанд) ё инсонпарварона (тавассути арзишҳо, тасаввурот, амалҳои ояндаи фард муайян карда мешавад)?

Бояд қайд кард, ки барои намуди охирии фарзияҳо бояд гурӯҳҳои иҷтимоии мушаххасе муайян карда шаванд, ки ба онҳо мансубанд, ва барои фарзияҳо оид ба хусусиятҳои иқтисодии объектҳои иҷтимоӣ – ки нисбати онҳо татбиқ карда мешаванд.

4.5. Фарзияҳо чӣ тавр асоснок карда шудаанд: аз ҷониби коршиноси босалоҳият ё тавассути иттилооти фактографӣ тасдиқ шудаанд?

4.6. Чи тавр таносубияти иттилооти бадастомада бо хусусияти фарзияи баррасишаванда муайян карда мешавад?

Иттилоот:

- барои фарзияи статикӣ бояд дар лаҳзаи мушаххаси вақт, ки дар ин фарзия муайян шудааст, ба даст оварда шавад;
- барои фарзияи динамикӣ бояд ба таври муттасил дар ҷараёни раванди иҷтимоиву фарҳангӣ ҷамъоварӣ карда шаванд, мунтазамияти ҷамъоварӣ ва ҷамъбасти онҳо бояд ба хусусияти фарзия мувофиқат кунад;
- барои фарзияи воқеъбинона бояд бо истисно кардани таассуби фард ҷамъоварӣ, коркард ва пешниҳод карда шавад;
- барои фарзияи инсондӯстона бояд дар асоси омӯзиши арзишҳо ё тасаввуроти нисбии гурӯҳҳои иҷтимоӣ, ки фарзия ба онҳо мансуб аст, ба даст оварда шаванд.

4.7. Иттилоот дар бораи объекти иҷтимоӣ то кадом дараҷа дақиқ аст? Тартиби баҳодиҳии дурустии натиҷаҳои мониторинги иҷтимоӣ бояд аз тафтиш бо назардошти манбаҳои хатогихои мунтазам иборат бошад: номуайяниҳои мушоҳида ё ченкунӣ, таҳрифи барқасд ё ғариихтиёри иттилоот.

4.8. Оё иттилооти бадастомада фарзияи баррасишавандаро тасдиқ мекунад?

Таҳлили ҷавобҳо ба чунин пайдарпайии мураттаби саволҳои махсус оид ба тавсифоти объекти иҷтимоӣ ва натиҷаҳои мониторинг имкон медиҳад, ки мушкили арзёбии онҳо аз ҷиҳати мувофиқат ва дурустӣ барои раванди қабули қарорҳо ба таври оқилона ҳал карда шавад.

4. НАҚШАИ АМАЛИСОЗИИ ЛОИҲА ДАР НОҲИЯИ СПИТАМЕН

<u>№</u>	<u>Вакт</u>	<u>Чорабинӣ</u>	<u>Натиҷа</u>	<u>Эзоҳ</u>
	2–4 апрели 2018	Вохӯрӣ бо маъмурияти маҳаллии ноҳияи Спитамен – ба даст овардани мувофиқа оид ба санаи презентатсия дар бораи лоиҳа.	Ҳукумати ноҳияи Спитамен дар бораи фаъолияти Лоиҳа маълумот дода шудааст.	Мактуби дастгирии ВКХ ҶТ ва Хелветас.
	5 апрели 2018	Муаррифии Лоиҳа дар ноҳияи лоиҳавӣ: Лоиҳа дар Ҳукумати ноҳияи Спитамен, аз ҷумла бо ҷалби корманди Маркази кумаки ҳуқуқӣ, муаррифи карда мешавад.	Дар оянда иштироки шахсони масъули асосӣ, тавассути истифодаи платформаи Шӯроҳои Ҷамоаҳои Ҷамъагонӣ дастгирӣ карда мешавад.	Мактуби тасвибушада аз Ҳукумати ноҳия.
	9–13 апрел	Вохӯрӣ бо ҷамоатҳои интихобшудаи (2 ҷам.) ноҳияи Спитамен оид ба интиҳоби 50 нафар иштирокчиён аз байни аҳолии маҳаллӣ, ҷавонон ва фаъолон.	Аз ҳар ҷамоат 25 нафар одамон барои фаъолияти минбаъда интихоб шудаанд.	Омода намудани нусхаи шиносномаҳо, суратҳои вохӯриҳо, рӯйхати иштирокчиён ва маводи маълумотӣ, Ролл-апҳо.
	Апрел-май омодагӣ то охири амалисозии Лоиҳа	Огоҳсозии аҳоли дар бораи лоиҳа тавассути маводи ҷопӣ (аз ҷумла рӯйхати МКҶ ва пара-	3 медиа - маҳсулот; 1 мақола дар рӯзномаҳои маҳаллӣ ва 1	Мувофиқи имконият, паҳш тавассути телевизион,

		хуқуқшиносон), созмон додани гурӯҳҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ, радио-ролик дар радиои маҳаллӣ, пресс-релиз ва василаҳои шаффофият	радио-ролик тавассути радиои маҳаллӣ. Видеоролик оид ба фаъолияти Лоиҳа дар шабакаҳои иҷтимоӣ ҷойгир карда шудааст: – ролл- апи нав барои ноҳияи Спитамен. Дар Facebook саҳифаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» сохта шудааст. Пресс-релизҳо дар муҳити арзишманди Лоиҳа тақсим карда шудаанд.	радио ва рӯзномаҳо.
	Апрел-май	Интиҳоби 50 нафар иштирокчиён аз байни ҷавонони соҳибшӯғл, хонандагони синфҳои болоӣ, донишҷӯён, аз ҳар як ҷамоат (25 нафарӣ) барои иштирок дар омӯзиши панҷрӯза бо риояи тавозуни гендерӣ.	Малакаҳои зерин ба даст омаданд: фикрронии танқидӣ, сохтани дастаҳо, рафтори масъулона, масъулияти шаҳрвандӣ ва фаъоли, қабули қарорҳо ва иртибот.	Корҳои ташкилӣ, эълон дар Фейсбук.
	Май-июл	Ташкил намудани омӯзишҳои 2-рӯза барои мониторинги иҷтимоӣ. Мавзӯҳои омӯзиш: Малакаҳои иртибот Мониторинги иҷтимоӣ	Гурӯҳи мавриди ҳадаф омӯзонида шудааст, 22–25 нафарӣ иштрок намуданд. Шахсони фаъолтарин (5–6 нафар) барои иштирок дар	Ташкил ва мониторинг

			муколамаи чамъиятӣ интиҳоб шудаанд.	
	Июл	Гузaronидани пурсиши аҳолий: Сардорони омӯзонидашудаи гуруҳҳо аз рӯи саволномаи қаблан таҳия ва мутобиқ кардашуда дар минтақаҳои худ пурсиши аҳолиро ба роҳ мемонанд.	Тавассути сардорони омӯзонидашудаи гуруҳҳо шумораи ҳадди аксари 500 нафар дар ноҳияи Спитамен пурсиш карда шудаанд.	Ташкили мониторинг ва таҳлил.
	Август	Муайянкунии мушкилоти пурсиши аҳолий, мушкилоти асосие, ки бо дастрасӣ ба адолати судӣ марбутанд ва ба муколамаи чамъиятӣ гузошта мешаванд, ошкор карда мешаванд.	Таҳлили мушкилот анҷом дода шудааст.	Мониторинг
9	Сентябр	Ташкили омӯзиши 2-рӯза дар мавзуи – «Муколамаи чамъиятӣ».	Ташкил ва мониторинг.	Омода намудани нусхаи шиносномаҳо, суратҳои вохӯриҳо, рӯйхати иштирокчиён ва маводи маълумотӣ, ролл-апҳо.
10	Сентябр–октябр	Интиҳоби гурӯҳ аз байни 6-8 нафар, аз 2 ҷамоати ноҳияи Спитамен барои гузаронидани муколамаи чамъиятӣ, ва омодагӣ ба	Ташкили гузаронидани вохӯрӣ байни иштирокчиёни муколамаи чамъиятӣ.	Рӯйхат ва пайнавиштҳо, ҷалби омӯзгорон.

		муколамаи иҷтимоӣ. (гузаронидани 2 воҳӯрӣ).		
11	Июнь– июль– август	Корҳои ташкилӣ оид ба мубодилаи ташрифҳои омӯзгорон ва фаъолон аз вилояти Хатлон ба ноҳияи Спитамен бо мақсади мубодили таҷриба дар самти ташкил ва гузаронидани муколамаи ҷамъиятӣ.	Нақшаи сафар таҳия мешавад, барномаи сафар, логистика муайян карда мешавад.	Корҳои ташкилӣ.
12	Август– октябр	Баррасии нусхаи кории «Дастурамал оид ба мониторинги иҷтимоӣ» ва «Низомнома дар бори гузаронидани муколамаи ҷамъиятӣ».	Пешнишодҳо ва тавсияҳо оид ба таҳияи Дастурамал ва низомнома дар бори гузаронидани муколамаи ҷамъиятӣ омода ва пешниҳод карда шудаанд.	Иштирок дар таҳия.
13	Май– октябр	Мониторинги чорабиниҳои Лоиҳа дар бораи рафти амалисозии Лоиҳа дар ноҳияи лоиҳавӣ.	Пайгирии чорабиниҳо тибқи нақшаи кории Лоиҳа.	
14	Ҳармоҳа	Ҳисоботи барнома ва ҳисоботи молиявӣ.	Ҷамъовари ҳуҷҷатҳо аз рӯи талаботи донор.	

5. САВОЛНОМА БАРОИ ГУЗАРОНИДАНИ МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ ДАР ДОИРАИ ЛОИҲАИ «ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТИ СУДӢ»

1. Категорияи мурочиати ҳудро интиҳоб намоед:
  - а. Саволҳои марбут ба амвол ва моликияти замин
  - б. Саволҳои марбут ба низоъҳои оилавӣ (алиментҳо, падарӣ, баҳсҳо оид ба истиқомти фарзандони муштарак ва ғ.)
  - в. Дигар: _____

2. Шумо барои кӯмак ба кучо муроҷиат намудаед?
- а. Ба ҳуқуқшинос (Бюрои кумаки ҳуқуқии ройгон)
  - б. Ба ҳуқуқшинос (категорияҳои дигари ҳуқуқшиносон)
  - в. Ба мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ
  - г. Дигар: _____
3. Кӣ ба шумо маслиҳат дод, ки барои кумак ба муассисаи номбурда муроҷиат намоед? (шумо чӣ тавр фаҳмидед, ки барои ҳалли мушкилот ба кучо муроҷиат кардан лозим аст?)
- _____
- _____
4. Мушкилоти шумо аз чӣ иборат буд (аз рӯи хоҳиш _____)
- _____
- _____
5. Ба шумо кумак расониданд?
- а. Ҳа
  - б. Не
  - и. Агар не, чаро? (Ба саволи №11 гузаред)
- _____
- _____
- _____
6. Натиҷаи муроҷиат (лозимашро қайд кунед):
- а. Мушкилот тавассути муроҷиат ба суд ҳал шуд
  - б. Мушкилот тавассути муроҷиат ба мақомоти давлатӣ ҳал шуд
  - в. Мушкилот тавассути машварати шифоҳӣ ҳал шуд
  - г. Дигар (нишон диҳед) _____
- _____
- _____
- д. Мушкилот ҳал нашуд (чаро?) _____
- _____
- _____
7. Шумо кумаки расонидашударо чӣ тавр баҳо медиҳед?
- а. Хуб, метавонам ба дигарон тавсия диҳам
  - б. Қаноатмандам
  - в. Қаноатманд нестам
  - г. Дигар (нишон диҳед) _____
- _____
- _____
8. Кадом ҷиҳати кори мушовир ба шумо писанд омад? (лозимашро қайд кунед)
- _____

- а. Босалоҳиятӣ
- б. Ҳалли зуди парванда
- в. Муносибати ҳуқуқшинос
- г. Дигар (нишон диҳед) _____

9. Қадом ҷиҳати кори мушовир ба шумо писанд наомад? (нишон диҳед) _____

10. Тавсияҳо/эродҳои шумо _____

Иттилооти шахсӣ:

11. Ҷинс:

- а. зан
- б. мард

12. Синну сол: _____

13. Телефон: _____

14. Ҷамоат/ Ноҳия:

- а. Абди Авазов, Восеъ
- б. Шаҳрак, Восеъ
- в. Даҳана, Ёвон
- г. Шаҳрак, Ёвон
- д. Симиғанч, Ваҳдат
- е. Чӯянгарон, Ваҳдат
- ж. Ёва, Б. Ғафуров
- з. Х. Усмон, Б. Ғафуров
- и. Шаҳрак, Деваштич
- к. Яхтон, Деваштич
- л. Навкат, Спитамен
- м. Ўлҷабоев, Спитамен

ТАШАККУР!

6. ВАЗИФАҲОИ ХИЗМАТИИ ҲАМОҲАНГСОЗИ МАҲАЛЛӢ

- Доништан ва риоя намудани мақсадҳо, индикаторҳо ва натиҷаҳои Лоиха.
- Доштани иттилооти дуруст дар ҷамоатҳо ва ноҳияҳои интихобшуда оиди:
  - сохтор
  - аҳоли
  - ҷойгиршавии ҷамоатҳо
  - шахсони масъули асосии Ҳукуматҳо
  - иттилоот дар бораи МКҲ ва Шӯрои ҳамоҳангсозӣ дар назди Ҳукумат
- Ташкил ва гузаронидани:
  - вохӯриҳо (презентатсияҳо)
  - интиҳоби иштирокчиёни омӯзиш
  - омӯзишҳо
  - мониторинг (пурсишҳо ва рафти Лоихаи)
  - муколамаи ҷамъиятӣ
  - наشري мақолаҳо дар рӯзнама, эҷоди ролики иҷтимоӣ дар радио (ВАО)
  - вохӯриҳо оид ба муколамаи иҷтимоӣ
- Ҷамъовариҳои иттилоот аз омӯзгорон
- Ҳисоботи моҳона
  - молиявӣ (расидҳо, забонхатҳо, шартномаҳо, шиносномаҳо)
  - тавсифӣ (рӯйхати иштирокчиён, пайнавиштҳо, модулҳо, суратҳо)
  - низомнома ва дастурамали Мониторинги иҷтимоӣ ва Муколамаи ҷамъиятӣ
- Мониторинг ва арзёбии натиҷаҳо аз рӯи индикаторҳо

7. ВАЗИФАҲОИ ХИЗМАТИИ Омӯзгор

- таҳияи барномаи семинар тибқи нақшаи корӣ;
- омода сохтани маводи аёнӣ (презентатсия, саволномаҳо, бозиҳо ва усулҳои истифодашаванда) дар доираи модул (ҷадвал);
- омода сохтани маводи маълумотӣ;
- гузаронидани семинарҳо;
- таҳияи ҳисоботи барнома бо истифодаи суратҳо ва рӯйхати иштирокчиён;
- тавсияҳо оид ба интиҳоби гурӯҳи мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ;
- иштирок дар оmodасозии гурӯҳи мониторинги иҷтимоӣ барои гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ;

- мусоидат ба маъракаҳои иттилоотӣ;
- мусоидат ба ҳамоҳангсозони Лоиҳа оиди масъалаҳои ташкилӣ;
- иштирок дар омодаسازیи муколамаи ҷамъиятӣ дар ҳолатҳои зарурӣ;
- иштирок дар омодаسازیи низомнома ва Дастурамал;
- иштирок дар мубодилаи таҷриба;
- иштирок дар муколамаи ҷамъиятӣ ва мусоидат ба таҳияи лоиҳаи пайнавиштҳо ва қарорҳо (суратҳо ва рӯйхат).

8. МЕЪЁРҲОИ ИНТИХОБИ ИШТИРОКЧИЁНИ ОМУЪЗИШҶО ДАР НОҲИЯҶОИ МАВРИДИ ҶАДАФИ ЛОИҶА:

- Донистани забони адабии тоҷикӣ бартарӣ дорад;
- Таҷрибаи саволдиҳӣ бартарӣ дорад;
- Малакаҳои нутқ ва ва модераторӣ бартарӣ доранд;
- 10 корманди давлатӣ (ҷамоатҳо, вилоят);
- 30 ҷамоатчӣ (кумитаи маҳалла, ТҶ, ВАО ва ғ.);
- Ба мониторинги ҷамъиятӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ ҳавасманд аст;
- Малакаи иртиботӣ;
- Донистани мушкilotи маҳаллӣ;
- Чеҳраи мусбат дар байни аҳоли;
- Таҳаммулпазирӣ;
- Тавозуни гендерӣ бартарӣ дорад.

9. САВОЛНОМА барои интихоби иштирокчиёни омуъзишҶо

1. Шумо муошират карданро дӯст медоред?	<ul style="list-style-type: none"> • Тамоман дӯст намедорам. • Дӯст намедорам • Маъқул аст • Зиёд маъқул аст • Дӯст медорам
2. Шумо дар ҳузури мардум баромад карданро дӯст медоред?	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Намедонам
3. Шумо садои баланд доред?	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Намедонам
4. Ба фикри Шумо шумо шахси муноқишагару низоъҷӯ ҳастед?	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Намедонам

5. Ки дар оилаи Шумо ба ҳалли низоъ ва муноқиша машғул мешавад?	
6. Дар ҷамъоати (деҳа) Шумо оё низоъ мушоҳида мешавад?	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Агар мушоҳида шавад, пас чигуна низоъ?
7. Ки дар ҷамъоати (деҳа) Шумо ба ҳалли низоъ машғул мешавад? Чигуна низоъ ҳал мешавад?	
8. Шумо дар гузаронидани маҷлису вохӯриҳо таҷриба доред?	<ul style="list-style-type: none"> • Ҳеч гоҳ • Як-ду бор • Чандин маротиба • Зуд-зуд
9. Дар ҳалли низои маҳалла, деҳа ва ё ҷамъоати хеш иштирок кардаед.	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Агар, ҳа, пас ба ҳайси ки иштирок кардаед?
10. Шумо хоҳиши дар теренинг иштирок карданро доред ва баъдан дар музокирот ва муколамаи ҷамъиятӣ дар сатҳи Ҳукумат иштирок менамояд?	<ul style="list-style-type: none"> • Бале • Не • Намедонам

ТАШАККУР!

10. САВОЛНОМА барои иштирок дар лоиҳаи «Мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ»

1. Номи ТҒД: _____
2. Вазъ:
  - Чумҳуриявӣ
  - Вилоятӣ
  - Маҳаллӣ (сатҳро аниқ кунед)
3. Сана ва рақами бақайдгирӣ дар ВА:
4. Миссия ва ҳадафҳои ташкилот: _____
5. Лоиҳаҳои амалишуда дар 3 соли охир (лоиҳаҳои барои ташкилот муҳимтаринро номбар кунед). Ҳангоми зарурат, варақи алоҳидаро истифода баред:

- ном ва санаи амалисозии Лоиҳа
  - мақсади Лоиҳа
  - гуруҳи мавриди ҳадаф ва минтақаи фаъолият
6. Манфиатгирандагони асосӣ: _____
-
7. Фарогирии ҳудудӣ, лоиҳаҳо дар кадом сатҳ амалӣ шудаанд? (номи ҳудудро аниқ кунед)
- ҷамоат _____ (НОМ)
  - ноҳия _____ (НОМ)
  - (вилоят) _____ (НОМ)
  - шаҳр _____ (НОМ)
8. Таҷрибаи ҳамкории худ бо ҳукумати маҳаллиро тавсиф диҳед. Ҷангоми зарурат, варақи алоҳидаро истифода баред: _____
-
9. Замима:
- ✓ Нусхаи шаҳодатнома дар бораи бақайдгирӣ
  - ✓ CV шахсоне, ки саволнома ро пур кардаанд
  - ✓ Нусхаи паспорти

Сана: ____/_____/20__

НОМУ НАСАБ. _____

ТАШАККУР!

11. ДАСТУРАМАЛ ОИД БА ГУЗАРОНИДАНИ МАШҚИ ТАҚЛИДИИ «ҚИШЛОҚИ ТИЛЛОЙ» БАРОИ ТРЕНИНГ ДАР МАВЗУИ «МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОЙ»

Муқаддима

Бозии тақлидӣ барои гузаронидани семинари «Мониторинги иҷтимоӣ» (ҳуқуқ, дастрасӣ ба хизматрасониҳои ҳуқуқӣ, ҷалби ҷомеа ба хизматрасониҳо) дар доираи Лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» баргузор карда мешавад.

1. Бозии тақлидӣ василае барои тамрини малакаҳои амалии гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ оид ба гирифтани босифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ, ҳамкорӣ бо сохторҳои давлатӣ, ТҒД, ВАО ва аҳоли мебошад. Тавассути иштирок дар бозиҳои тақлидӣ, шунавандагон малакаҳои гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ

худро такмил медиҳанд. Сенарийи бозии тақлидӣ иштирокчиёро аз оғоз то лаҳзаи кулминатсионӣ ба равандҳои ба таври динамикии рушдбанда ҷалб менамояд, шавқу рағбати иштирокчиёро бармеангезад, саъю талоши пурраи онҳоро тавассути майл ба муваффақият, зарурати ноил шудан ба натиҷаи муайян, имкони ҳамкорӣ таҳриқ медиҳад. Бозиҳои тақлидӣ аз принципи «омӯхтан дар рафти кор» пайравӣ мекунанд.

2. Мақсадҳои бозӣ

1. Иштирокчиёни дар вазъиятӣ бозӣ малакаҳои гузаронидани мониторинги иҷтимоиро азхуд менамоянд;

3. Қоидаҳои бозӣ

(ҳамаи қоидаҳо дар флип навишта мешаванд) Қоидаҳо барои ташкилкунандагон:

1. Қоидаи тиллоӣ барои омӯзгор: «Ба бозӣ то ҳадди имкон камтар ва то ҳадди зарурӣ бештар даҳлат кардан лозим аст»
2. Қоидаҳо барои иштирокчиён
3. Қоидаҳо барои нозирон.

4. Захираҳои зарурӣ барои бозӣ

- бейчикҳо
- нусхаи чопии мавод, профайлҳо, саволномаҳо;
- омодагии маводи зарурӣ дар қоғази флипчарт (қоидаҳо ва тартиби бозӣ) иҷрокунандагони нақшҳо 20 нафар: Одамонаҳолӣ – 7 ишт., намоёндагони сохторҳои давлатӣ – 3 ишт., ВАО – 2 ишт., ТҒД – 1 ишт., мутахассис оид ба мониторинги иҷтимоӣ – 2 ишт., ҳуқуқшинос – 1 ишт., нозирон – 4 ишт.

Вақти чудошуда барои бозӣ – 1,5–2 соат (бо омодагӣ); Таҳлил – 30–60 дақиқа

VIII. Профили иҷрокунандагони нақшҳо

Нақш 1: Аҳолӣ (7 иштирокчӣ)	
Вазифа:	Гирандагони хизматрасониҳои иҷтимоӣ – 4 (аз хизматрасони қаноатманд нест – 2) , мурочиат накардааст – 3;
Ном:	Номҳоро иҷрокунандагони нақшҳо интихоб менамоянд;

Тарҷумаи ҳол:	Сокинони ин шаҳр, касбҳои гуногун, синну соли гуногун, риояи тавозуни гендерӣ, бо сатҳи таҳсилоти гуногун;
Мавқеъ / манфиатҳо:	Ба гирифтани хизматрасониҳои иҷтимоӣ босифат, ҳалли мушкилоти худ, ҳимояи ҳуқуқҳои қонунӣ манфиатдоранд.

Нақш 2: Мутахассис оид ба мониторинги иҷтимоӣ (2 иштирокчӣ)

Вазифа:	Бо ёрии саволнома мониторинги иҷтимоӣ мегузаронанд;
Ном:	Аз рӯи интиҳоби иштирокчиён;
Тарҷумаи ҳол:	Аз байни сокинони шаҳр, касбҳои гуногун, синну соли гуногун, риояи тавозуни гендерӣ, бо сатҳи таҳсилоти гуногун;
Мавқеъ / манфиатҳо:	Чамъовари маълумот дар бораи ҳолати хизматрасониҳои ҳуқуқии давлатӣ дар шаҳр/деҳа.

Нақш 3: Ҳуқуқшинос (2 иштирокчӣ)

Вазифа:	Пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоӣ барои аҳоли;
Ном:	Аз рӯи интиҳоби иштирокчиён;
Тарҷумаи ҳол:	Аз 25 то 30-сола;
Мавқеъ / манфиатҳо:	Ҳимояи аҳоли.

Нақш 4: Сохтори давлатӣ (3 иштирокчӣ)

Вазифа:	Намояндаи Ҳукумати ноҳия, ҷамоат, бахши кор бо занон ва оила;
Ном:	Номҳо аз рӯи интиҳоб;
Тарҷумаи ҳол:	Аз 35 то 40-сола, таҷрибаи корӣ – бештар аз 10 сол;

Мавқеъ / манфиатҳо:	Мусоидат ба ҳалли мушкилоти ҳуқуқӣ дар маҷмуъ.
---------------------	--

Нақш 5: Корманди ТЧ (1 иштирокчӣ)

Вазифа:	Машварат ва равонасозӣ бо назардошти мушкилот;
Ном:	Аз рӯи интиҳоб;
Тарҷумаи ҳол:	29-сола, сокини ҳамин шаҳр, 3 фарзанди ноболиғ дорад, таҷрибаи корӣ дар баҳши шаҳрвандӣ 10 сол;
Мавқеъ / манфиатҳо:	Беҳтар сохтани хизматрасониҳои иҷтимоӣ барои манфиатгирандагон.

Нақши 6: Рӯзноманигор (2 иштирокчӣ)

Вазифа:	Фарогирии мушкилоти мавҷудаи ҷомеа дар соҳаи ҳуқуқ;
Ном:	Аз рӯи интиҳоб;
Тарҷумаи ҳол:	Аз 23 то 35-сола, дар ВАО-и маҳаллӣ кор мекунанд;
Мавқеъ / манфиатҳо:	Баланд бардоштани сатҳи огоҳии ҳуқуқии аҳолии шаҳри мазкур.

Нақши 7: Нозир (4 иштирокчӣ)

Вазифа:	Назорат намудани рафти бозии тақлидӣ, таҳлил ва арзёбии бозӣ, пур кардани чадвали робитаи мутақобила (аломати ҷамъ ва делта).
---------	---

Муҳокима пас аз бозӣ.

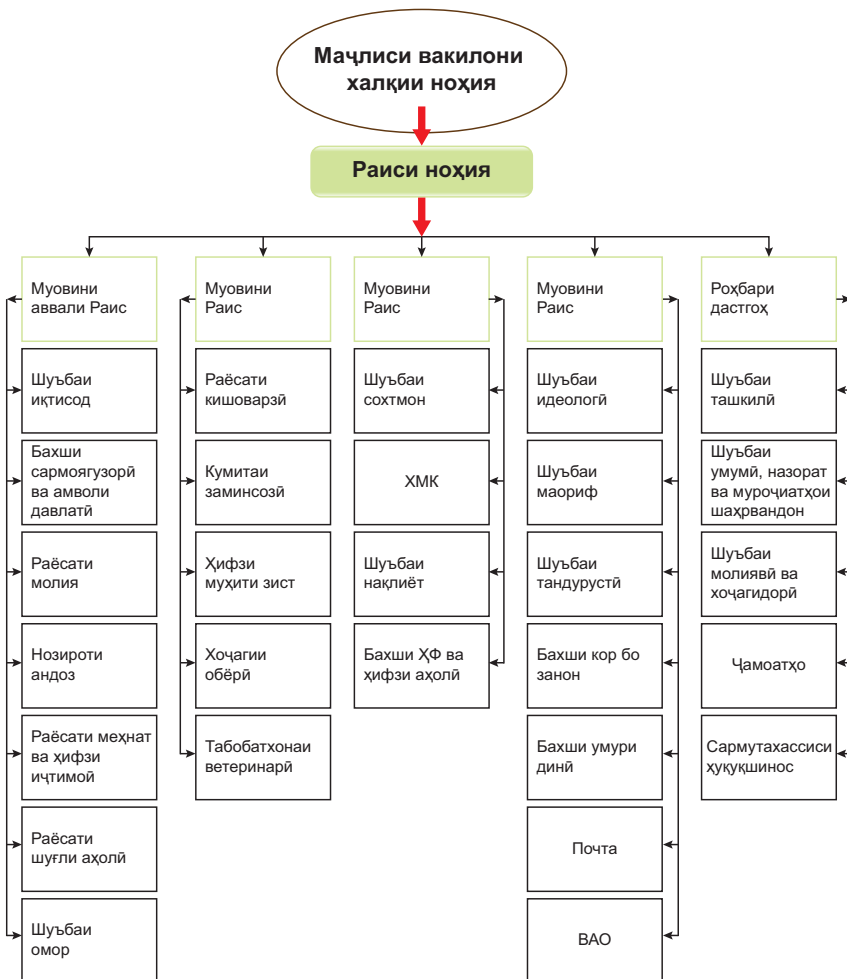
Омӯзгор эҳсоси иштирокчиёро муайян менамояд:

- Муайян намудани мушкилот, рӯйдодҳое, ки дар бозӣ ба амал омаданд;
- Муайян намудан ва намоиш додани мувофиқати бозӣ бо воқеият.

12. СОХТОРИ ҲУКУМАТҶО

Нақшаи 1. Сохтори ташкилотии мақомоти иҷроияи ноҳияи Бобоҷон Ғафуров

**ТАВЗЕҲ
БА ДАСТУРАМАЛИ
МОНИТОРИНГИ ИҶТИМОӢ
ДАР ДОИРАИ ЛОИҲАИ
«ДАСТРАСӢ БА АДОЛАТ»**

1. Аҳамияти мониторинги иҷтимоӣ, муколамаи ҷамъиятӣ ва истифодаи онҳо

Шароити иҷтимоӣю иқтисодии ҷорӣ дар Тоҷикистон ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мақомоти давлатиро водор месозад, ки барои беҳтар сохтани муносибатҳои иҷтимоӣ дар ҷомеа як қатор тадбирҳоро анҷом диҳанд: ба таври назаррас баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагӣ; ба эътидол овардани вазъи демографӣ; таъмин намудани шугли самарабахш; ва кафолат додани амалисозии ҳуқуқҳои конститусионӣ дар соҳаҳои меҳнат, ҳифзи иҷтимоӣ, маориф, тандурустӣ ва фарҳанг. Барои ҳалли мушкилоти ба амаломата мунтазам ва воқеъбинона назорат ва таҳлил кардани вазъи иҷтимоии кишвар зарур аст.

Мониторинги иҷтимоӣ чист?

Мониторинги иҷтимоӣ як усули нави илмӣ мебошад, ки ҳадафи он ба даст овардан ва коркарди маълумоти муосир дар бораи низом ва тамоюлҳои рушди он, ки тавассути истифодаи «нишондиҳандаҳои мониторинг» (рӯйдодҳо, параметрҳо, омилҳо), ки тибқи меъёрҳои маҷмуият, пуррагии инъикоси вазъи натиҷавии таъсири мутақобилаи сабабҳои асосӣ дар муносибатҳои миқдорӣ ва сифатии онҳо ба даст меояд.

Созмон додани мониторинги иҷтимоӣ ва таъмин намудани татбиқи самаранокӣ он омӯзиши ҳамаҷонибаи хусусиятҳои сохториву функционалии соҳаи иҷтимоӣ, сохтани модели концептуалии иттилоотонӣ ва технологизатсияи идоракунии онро бо назардошти тағйироти гуногунҷабҳае, ки ба низоми ташаккулёфтаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар минтақаи (шаҳр\деҳа) таҳти ислоҳоти иқтисодӣ ва иҷтимоии дар ҷомеа амалишаванда ворид мешаванд, талаб менамояд. Маҳз мониторинги иҷтимоӣ идоракунии самаранокӣ равандҳо ва рӯйдодҳои иҷтимоиро таъмин менамояд.

Мониторинги иҷтимоӣ аз ҷониби ҷомеаи шаҳрвандӣ бояд натавонад арзёбии мустақилонаи дастрасӣ ва сифати кумаки роӣгони ҳуқуқиро ба назар гирад. Иттилоот ва далелҳои, ки аз мониторинги иҷтимоӣ ба даст омадаанд, ба муколамаи сиёсӣ дар сатҳҳои мухталиф ворид карда мешавад, то ки масъалаҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқии марбут ба ҳолатҳои мушаххас ва машваратҳои КРҶ аз ҷониби қабулқунандагони қарорҳо ва таҳиягарони сиёсат дар мақомоти дахлдори давлатӣ ҳал карда шаванд.

Муколамаи ҷамъиятӣ чист?

- Муколама байни мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва шаҳрвандон дар заминаи иттилооти ҷамъоваришуда.
- Муколамаи ҷамъиятӣ муҳокимаи иҷтимоии дорои сохтори динамикӣ буда, ба рушди шаклҳои нави рафтор ва бархӯрдҳои нав барои пешрафти тадриҷӣ ва гузариш аз вазъи ҷорӣ ба вазъи нав нигаронида шудааст.
- Муколамаи ҷамъиятӣ байни мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар сатҳи маҳаллӣ дар доираи лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» платформае мебошад, ки дар заминаи Шӯрои Ҷамоаҳои Ҷамъоваришуда ва методӣ оид ба таълими ҳуқуқии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳукуматҳои ноҳия таъсис дода шудааст ва муҳокимаи масъалаҳои муҳими дар раванди мониторинги иҷтимоӣ бо иштироки мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ошкоршуда пешбинӣ шудааст.
- Муколамаи ҷамъиятӣ дар доираи Лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ» ҳамкориҳои байни ҷомеа ва мақомоти давлатиро ҷиҳати таҳияи самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи волоияти қонун ва масъалаҳои марбут ба фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ҷомеа дар соҳаи дастрасӣ ба адолат дар сатҳи маҳаллӣ таъмин менамояд. Татбиқи усул ба принципҳои ҳисоботдихӣ, фарогирии иҷтимоӣ, иштирок ва шаффофият дар ҳифзи ва пешбурди ҳуқуқи озодии инсон ва шаҳрванд асос ёфтааст.
- Фаъолияти муколамаи ҷамъиятӣ нисбати давлат, шахсони ваколатдор ҳеҷ гуна талаботи мушаххас пешбинӣ намекунад. Он мубодилаи озоди ақидаҳо оид ба масъалаҳои мураккаб ва/ё баҳсалаб, ҷустуҷӯи вазъияте мебошад, ки ба шаҳрвандон имкон медиҳад, ки дар ташаккул додани амалияи иҷтимоӣ, инчунин дар ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар фаъолонатар ширкат варзанд.
- Шаҳрвандони фаъол аз ҷамоатҳо ва маҳаллаҳо метавонанд иштирокчиёни муколамаи ҷамъиятӣ бошанд.

Муколамаи ҷамъиятӣ на камтар аз як маротиба дар як сол гузаронида мешавад.

Бинобар ин, пайомадҳои пешбинишудаи мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ чунинанд:

- Мониторинги иҷтимоӣ ба мо имкон медиҳад, ки натиҷаҳои маълумот ва иттилооти дар давраҳои гуногун ҷамъоваришударо муқоиса намоем;

- Ба даст овардани намудҳои гуногуни иттилоот барои таҳлили мушкилоти иҷтимоӣ, механизмҳои татбиқи қонунҳо имконпазир мегардад;
- Ғуншавии маълумоти ба тариқи даврӣ ҷамъоваришаванда баҳодихии тағйирёбии ҳолати субъектҳои таҳти назорат қарордошта, тамоюлҳои рушд ва дурнамои вазъи онҳоро пешбинӣ менамояд;
- Омӯзиши амиқтари вазъи иҷтимоӣ дар минтақаҳо;
- Таҳлили талабот ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ, назорат аз болои самаранокӣ ва сифати хизматрасонии ҳо, ки ба гурӯҳҳои гуногуни одамон пешниҳод мегарданд;
- Ҷалби доираи васеи шахсон аз сохторҳои давлатӣ ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ ба муколамаи ҷамъиятӣ;
- Муколамаи ҷамъиятӣ имкон медиҳад, ки шахрвандон ба раванди қабули қарорҳо (эдвакаси) ҷалб карда шаванд;
- Беҳтар намудани ҳамкорӣ ва эътимоди мутақобила байни ҷомеаи шахрвандӣ ва мақомоти давлатӣ тавассути муколама бо мақсади қабули қарорҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим;
- Фароҳам овардани фазо барои муҳокимаи масъалаҳои иҷтимоӣ, ахлоқӣ, башардӯстона, ҳуқуқӣ ва дигар масъалаҳо, ки дар ҷараёни мониторинги иҷтимоӣ ба миён меоянд, аз ҷониби давлат ва ҷомеаи шахрвандӣ;
- Рушди шарикӣ иҷтимоӣ дар байни табақаҳои гуногуни ҷомеа.

Чунин таҳлил метавонад тавассути мониторинги иҷтимоӣ, ки усули нави дарки равандҳои иҷтимоӣ ва пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоӣ мебошад, анҷом дода шавад. Ба сифати воситаи самаранокӣ ташхиси иҷтимоӣ ва пешгӯии эҳтиёҷоти махсус дар соҳаи иҷтимоӣ, ин усул ба мо имкон медиҳад, ки ба таври мунтазам иттилооти фаврии идоракуниро дар ҳудуди фазой ва фосилаи вақти муқарраршудаи ба даст орем. Бартариҳои возеҳи мониторинги иҷтимоӣ бардавом, хусусан ҳангоми муқоиса бо таҳқиқоти яққарата, аз қобилияти мунтазам таҳия ва дохил намудани иттилооти зарурӣ оид ба доираи васеи нишондиҳандаҳои стандартии иҷтимоӣ ва доимо навсозӣ кардани манбаи иттилоот мебошад. Маҳз ҳамин ҷиҳат маъруфияти афзояндаи ин усул дар амалияи таҳлили ҷомеашиносиро шарҳ медиҳад.

Усулҳои мониторинги иҷтимоӣ

Тавзеҳи мазкур ба хулоса меояд, ки раванди мониторинги иҷтимоӣ тавассути амалҳои зерин сурат мегардад:

- Чамъоварии иттилоот;
  - Таҳлили иттилоот;
  - Пешниҳоди иттилооти чамъоварӣ ва таҳлилшуда ба ҳукуматҳои маҳаллӣ ва шаҳрвандон барои муколамаи чамъиятӣ;
  - Таҳия намудани нақшаи амалҳо барои амалисозии тавсияҳо оид ба равандҳои чамъоварии иттилоот, таҳлил ва муколама;
- Барои мониторинги иҷтимоӣ усулҳои гуногуни чамъоварии иттилоотро истифода бурдан мумкин аст, ки дар байни онҳо усулҳои зерин беш аз ҳама маъмуланд: саволномаҳо, мусоҳибаҳо, муҳокима дар фокус-гурӯҳҳо, саволномаҳо, пурсишҳо, мусоҳибаҳо.

2. Қадамҳои асосӣ оид ба оморсозӣ ва баргузори Мониторинги иҷтимоӣ (МИ) дар доираи лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолати судӣ»

Қисми мазкур ба мафҳумҳои асосии мониторинги иҷтимоӣ (МИ), ки дар қисми 1 пешниҳод гардидаанд, асос ёфтааст. Қадамҳои асосии мазкур барои роҳнамоӣ кардани банақшагирии амалисозии МИ бо мақсади таъмини чамъоварӣ, таҳлил ва истифодаи саривақтӣ ва самаранокӣ маълумот пешбинӣ шудаанд.

Қадами 1. Банақшагирии МИ пас аз анҷом ёфтани марҳилаи таҳияи лоиҳа/барнома анҷом дода мешавад, агар МИ ба лоиҳа дохил шуда бошад. Банақшагирии бармаҳали МИ ба мо имкон медиҳад, ки барои омода намудани захираҳо ва ҳайати кормандони зарурӣ барои оғози амалисозии лоиҳа/барнома миқдори кофӣ вақт пайдо намоем.

Қадами 2. Таҳияи вазифаҳои хизматӣ. Вазифаҳои кормандон ва ихтиёриён бояд ба вазифаҳои мувофиқе, ки дар нақшаи МИ-и лоиҳа/барнома нишон дода шудаанд, асос ёбанд, яъне, вазифаҳои инфиродӣ бояд ба таври возеҳ бо вазифаҳои лоиҳа/барнома алоқаманд карда шаванд. Ташкил намудани вохӯриҳо бо кормандони лоиҳа бо мақсади тартиб додани нақшаи муфассал ва тақсими вазифаҳо, раванди ба имзо расонидани шартномаҳо.

Қадами 3. Шарикҳои иҷтимоӣ бо ҳукуматҳои мавриди ҳадаф. Ҳамкорӣ бо бахши давлатӣ аз мактубҳо оид ба тасдиқи дастгирии лоиҳа оғоз мешавад. Вазорати адлия ва Вазорати корҳои хориҷӣ ҳамчун шарикони лоиҳаи «Дастрасӣ ба адолат» амал мекунанд. Оморасозӣ ва ирсоли мактубҳо оид ба лоиҳа аз донори лоиҳа (дар ин ҷо ҲЕЛВЕТАС) ба ҳукуматҳои ноҳияҳои пилотӣ шуруъ мегардад. Гузаронидани презентатсияҳо дар ҳукуматҳои мавриди ҳадаф, аз

чумла кормандони Маркази кўмаки ҳуқуқӣ барои дастгирӣ ва муайян кардани шахсони воқеӣ тавассути истифодаи платформаҳои Шӯрои Ҳамоҳангсозӣ (аз рӯи имкон) муҳим аст. Дар чунин воҳӯриҳо ҳамаи иштирокчиён дар бораи лоиҳа ва чорабиниҳои дарпешистода маълумот мегиранд, марҳилаҳо ва самтҳои асосии марбут ба лоиҳа муҳокима мешаванд ва фаъолиятҳои лоиҳа мувофиқа карда мешаванд.

Қадами 4. Шарикӣ бо ташкилотҳои ғайридавлатӣ. Барои интиҳоби шарикон дар доираи лоиҳа, бояд воситаи ҷудокунӣ бо меъёрҳои муайяни интиҳоб барои ТҒД-ҳои шарик сохта шавад. Ба таҷрибаи кори бо мақомоти маҳаллӣ ва мақомоти давлатӣ, инчунин ба таҷриба дар сатҳи маҳаллӣ (ноҳияҳо, ҷамоатҳо, маҳаллаҳо) тавачҷуҳи махсус додан лозим аст.

Қадами 5. Пешниҳоди маълумот ва баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ. Фаъолиятҳои, ки барои ба одамон пешниҳод намудани маълумот дар бораи лоиҳа тавассути маводи ҷопӣ, гурӯҳҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ, таблиғот дар радио ва ғайра пешбинӣ шудаанд, нақши муҳим мебозанд.

Қадами 6. Хизматрасонии раваншиносӣ ба одамоне, ки дар ҷамоатҳои пилотӣ зиндагӣ мекунанд.

Баргузор намудани омӯзиш/санҷиши раваншиносӣ дар ҷамоатҳои пилотӣ (одамон, ҷавонон, фаъолон) барои интиҳоби намояндагон барои мониторинги иҷтимоӣ.

Раваншинос озмоишҳо ва маводҳои маълумотиرو барои воҳӯриҳо дар ҷамоатҳо таҳия намуд. Мақсади санҷиши раваншиносӣ аз интиҳоби иштирокчиён барои иштирок дар омӯзишҳои минбаъдаи лоиҳа ва гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ иборат буд. Тавассути санҷишҳо, раваншинос дараҷаи таҳаммулпазирӣ, суботи раванӣ, тавачҷуҳ ва фаъолияти шахс/фардро дар ҳаёти ҷомеа муайян намуд.

Меъёрҳои интиҳоби иштирокчиёни лоиҳа:

- Таҷрибаи саволдиҳӣ ва гузаронидани пурсишҳо;
- Донистани забонҳои тоҷикӣ/ӯзбекӣ;
- Малакаҳои иҷро;
- Малакаҳои иртибот;
- Таҳаммулпазирӣ;
- Донистани мушкilotи маҳаллӣ;
- Ётибори мусбӣ дар байни аҳолии маҳаллӣ

Қадами 7. Омодасозии мавод ва модулҳои омӯзиш. Омӯзгорон ва амалисозандагони лоиҳа кейсҳо, бозиҳои тақлидӣ, презентатсияҳо, модулҳо, ҷадвал ва барномаи омӯзишҳо, маводи маълумотӣ таҳия намуданд. Маводҳо барои омӯзишҳо аз қабилӣ «Иртиботи босамар», «Мониторинги иҷтимоӣ», «Муколамаи ҷамъиятӣ» омода карда шудаанд. Ҳар як модули таълимӣ мутобиқ карда шуда, ба забони тоҷикӣ тарҷума шудааст. ОБО (омӯзишҳо барои омӯзгорон), ки барои амалисозандагони лоиҳа пешбинӣ шудаанд, бояд дар оғози лоиҳа баргузор карда шаванд. Ин ОБО ба тартиб додани саволномаи мониторинги иҷтимоӣ тибқи нишондиҳандаи интихобшуда мусоидат менамоянд.

Қадами 8. Интихоби усулҳо ва тарзҳои мониторинги иҷтимоӣ, омӯзонидани мусоҳибон, омодасозӣ ва тақмили ниҳоии саволномаҳо, ҷоп ва паҳнсозии саволномаҳо дар гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ мақоми махсус доранд. Таҳияи саволнома: Таҳияи воситаи саволдиҳӣ – нусхаи ҷопии саволномаҳо ва ё планшетро истифода бурдан мумкин аст. Ин барои таъмин намудани стандартизатсия, ҳамоҳангӣ ва бозътимодии раванди ҷамъовариҳои иттилоот дар давраи тӯлонӣ ва ҳангоми иштироки одамони гуногун дар он кумак мерасонад. Гузаронидани санҷиши пешакии воситаҳои ҷамъовариҳои иттилоот ҳатмӣ мебошад. Барои ҷамъовариҳои иттилоот, дар GOOGLE саволномаи электронӣ таҳия намудан мумкин аст.

Қадами 9. «Корҳои саҳроӣ». Қисми асосии ташкили мониторинги иҷтимоӣ ҷамъовариҳои иттилоот («кори саҳроӣ») мебошад.

Қадами 10. Таҳлил ва муайянкунии мушкилот. Пас аз гузаронидани пурсиши хаттӣ аҳолии ҳар як ҷамоат, мушкилоти асосии марбут ба дастрасӣ ба адолати судӣ муайян карда шуданд, ки ба муколамаҳои ҷамъиятӣ дар маҳалҳо бароварда шуданд. Дар ин марҳила, яъне, ҳангоми омодасозии муколамаи иҷтимоӣ, ҳуқуқшиносон ҷалб шуда метавонанд.

Мониторинги иҷтимоӣ як маротиба дар як сол гузаронида мешавад.

Барои қайдҳо: